

TIENVIITTOJA HOIVAMAATILA- TOIMINTAAN

Päivi Pylkkänen, Teija Skyttä (toim.)

TIENVIITTOJA HOIVAMAATILA- TOIMINTAAN

Tämä opas on laadittu osana Etelä-Savon Hoivafarmi-hanketta. Vuosien 2014 ja 2016 välisenä aikana Hoivafarmi-hankkeessa tuoteistettiin luontolähtöisiä hoivapalveluja muun muassa toimivien mautilojen yhteyteen, kehitettiin arviointimittari asiakkaiden toimintakyvyn mittaamiseksi sekä tuotettiin tietoa hoivamaatiloiminnan maaseutuvaikutuksista.

Hankkeessa olivat mukana Juvan kunnan vanhustenpalvelut, kuntoutuskoti Kotilo Savonlinnasta ja Vaalijalan Savonet-monipalveluyksikkö Mikkelistä sekä yhdeksän eteläsavolaista maa-/hevostilaa ja maaseutuypäristössä toimivaa hoiva-alan yritystä.

Hanketta toteuttivat Mikkelin ammattikorkeakoulu ja Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti, ja sitä rahoittivat Etelä-Savon ELY-keskus Euroopan sosiaalirahastosta sekä hankkeessa mukana olleet tahot.

Oppaan sisältö perustuu Etelä-Savon Hoivafarmi-hankkeen kehittämis- ja tutkimustoiminnassa kerättyyn kokemukseen, ja sen tuottamiseen on osallistunut koko hankehenkilöstö: sosiaalialan yliopettaja Johanna Hirvonen, sosiaalialan lehtori Seija Nissinen, tutkija Päivi Pylkkänen, terveysalan yliopettaja Leena Uosukainen ja projektipäällikkö Teija Skyttä. Myös oppaassa esitellyt yritykset ja yksiköt ovat aktiivisesti olleet mukana tapauskuvausten sisällön tuottamisessa. Oppaan sisältöä on ansiokkaasti kommentoinut myös konsultti Hilka Karvonen Tietovire Oy:stä.

Oppaan toimittamisesta ovat vastanneet Päivi Pylkkänen, Helsingin yliopisto (Ruralia-instituutti) ja Teija Skyttä, Mikkelin ammattikorkeakoulu.

© Tekijät ja Mikkelin ammattikorkeakoulu

Julkaisija: Mikkelin ammattikorkeakoulu, 2016

Julkaisusarja: D Vapaamuotoisia julkaisuja – Free-From Publications 87

Kannen kuva: Paula Myöhänen

Taitto: Haaja&Arwo Design

Paino: Grano Oy

ISBN: 978-951-588-583-8 (nid)

ISBN: 978-951-588-584-5 (PDF)

ISSN: 1458-7629

julkaisut(a)xamk.fi

Kuva: Paula Myöhänen

SISÄLLYSLUETTELO

I HOIVAMAATILATOIMINTA

Johdanto

Hoivamaatilatoiminnan hyödyt <https://youtu.be/z3CgsTrolow>

Hoivamaatilatoiminta ja Green Care -toimintatapa

Hoivamaatilatoiminnan markkinat

II HOIVAN TUOTTEISTAMINEN MAATILAYMPÄRISTÖSSÄ

Mitä tuotteistaminen on?

Hoivamaatilatoiminnan palvelutuotteita Etelä-Savossa

- Farmivuokraus päivätoimintaan, case Tuhkula
- Työpainotteinen päivätoiminta, case Suikkola
- Perhehoito, case Lenjus <https://www.youtube.com/watch?v=WCxedBx8AE8>
- Asumispalvelu, case Kivisalmi
- Minifarmi laitoksessa, case Juvakoti

Hoivamaatilapalveluiden hinnoittelusta

Asiakaspalautteesta ja toiminnan arvioinnista

Vinkkilaari yhteistyöhön (maa)kunnan kanssa

III SÄÄNNÖKSIÄ JA "BYROKRATIAA"

Julkiset ja yksityiset sosiaalipalvelut

Viranomaiset

Yksityisen sosiaalipalvelun tuottamisen edellytykset

Hoivapalvelut maatilan liittämislinkeinona

Hoivapalvelujen arvonlisäverokohtelu

Ilmoitus yksityisten sosiaalipalvelujen tuottamisesta: luvanvaraista vai ilmoituksenvaraista toimintaa?

- Ilmoituksessa ja lupahakemuksessa vaadittavat tiedot
- Lupahakemuksen ja/tai ilmoituksen liitteet
- Lupa tai ilmoituksen rekisteröinti

Omavalvonta

Muutama sana julkisista hankinnoista

Tarjouksen laatiminen suorahankinnassa

Tarjouksen laatiminen julkiseen tarjouspyyntöön

Sopimukset

IV HOIVAMAATILATOIMINNAN KEHITTÄMISESTÄ

Kehittämistoimenpiteitä Etelä-Savon Hoivafarmi-hankkeessa

Hoivamaatilatoiminnan osaamisen kehittämisestä

Green Care -kehittämistyö ja laatumerkit

Lähteet

Linkkejä sosiaalialaa koskevaan keskeiseen lainsäädäntöön ja viranomaisohjeisiin

LIITEOSA

Toimintakyvyn arviointimittari

TIENVIITTOJA HOIVAMAATILATOIMINTAAN

I HOIVAMAATILATOIMINTA // Päivi Pylkkänen

Johdanto

Hoivamaataloudella tarkoitetaan liiketoimintaa, jossa maatilan toimintoja ja maaseutu ympäristöjä hyödynnetään tietoisesti ja tavoitteellisesti terveyttä ja hyvinvointia edistävien palvelujen tuottamisessa.

Tämä opas kokoaa hoivamaataloudesta kiinnostuneille maataloille opastusta hoivamaatilatoiminnan aloittamiseen. Oppaassa keskitytään toiminnan ensi askeliin ja yhteistyön rakentamiseen julkisen järjestämävastuun piirissä olevien sosiaalipalvelujen markkinoille. Maatilat voivat tarjota näillä markkinoilla esimerkiksi työpainotusta päivätoimintaa, maatilalle sijoittuvaa perhehoitoa, sosiaalista kuntoutusta ja muita sosiaalisia tukipalveluja.

Opas on suunnattu ensi sijassa maataloille, joilla ei ole sosiaali- tai terveysalan koulutusta tai kokemustaustaa. Tilan tuotantosuunnalla tai koolla ei ole merkitystä. Lähtökohtana on maatilan kiinnostuneisuus tarkastella hoivamaatilatoimintaa mahdollisena sivu- tai liitännäiselinkeinona. Maatilanäkökulmasta koottu opastus voi samalla tarjota ideoita yhteistyöhön myös sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille.

MAATILANÄKÖKULMA

Rohkaisee, auttaa esimerkeillä ja lisätiedon lähteillä hoivamaatilatoiminnasta kiinnostuneita maataloja.

PALVELUJÄRJESTELMÄ NÄKÖKULMA

Antaa syötteitä sosiaali- ja terveysalan toimijoille maatalojen kanssa harjoitettavan yhteistyön mahdollisuuksista.

Kuva 1. Oppaan tavoitteet

Opas ei neuvo uuden yritystoiminnan aloittamisessa, sillä lähtökohtana on hoivamaatilatoiminnan harjoittaminen jo olemassa olevan maatilayrityksen alaisuudessa. Yleistä yritystoiminnan suunnitteluun, aloittamiseen ja kehittämiseen liittyvää opastusta ja tukipalveluja on saatavissa runsaasti esimerkiksi Yritys-Suomi-portaalin kautta osoitteesta www.yrityssuomi.fi. Tuotettu sisältö perustuu keskeisesti kokemustietoon ja esille tulleeseen perustiedon tarpeeseen.

Tieto on kertynyt Etelä-Savon Hoivafarmi-hankkeen kehittämis- ja tutkimustoiminnassa yhteistyössä hankkeeseen osallistuneiden maatilayritysten ja sidosryhmien kanssa. Lisäksi on käytetty kirjallisia lähteitä ja verkkosivuja, joihin on viitteitä eri pääluvuissa, ja jotka esitetään tarkemmin tekstiosan lopussa olevassa lähdeluettelossa.

Tämän oppaan kokoamishetkellä, syksyllä 2016, on käynnissä sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisuudistus ja siihen liittyvä maakuntahallinnon perustaminen¹. Uudistuksen tuoma keskeinen muutos on sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämis- ja rahoitusvastuun siirtyminen kunnilta maakunnille vuoden 2019 alusta. Uudistukseen sisältyy lisäksi muun muassa sosiaali- ja terveyssektorin integraatiota ja valinnanvapauden laajentamista koskevia linjauksia. Kun tämän oppaan tekstissä puhutaan kunnan järjestämistä palveluista, voi lukija sijoittaa mielessään kunnan tilalle tulevaisuudessa maakunnan.

¹ Sote- ja maakuntauudistuksen aineisto on kokonaisuudessaan saatavilla säännöllisesti päivitettäviltä sivuilta www.alueuudistus.fi

On kuitenkin huomattava, että kunnat eivät tulevaisuudessakaan kokonaan poistu terveyden ja hyvinvoinnin toimijakentästä. Sote-järjestämisuudistukseen sisältyy linjaus, että kuntien tehtävänä on edelleen edistää hyvinvointia ja terveystä. Hoivamaatilojen ja kuntien yhteistyölle voi näin ollen nähdä tilaisuuksia myös tulevaisuuden kuntakentässä erityisesti ennaltaehkäisevien palvelujen piirissä. Tällä alueella on tilaa myös kokonaan uusien palvelumallien ja yhteistyömuotojen kehittämiseen.

Tämä opasteksti koostuu neljästä pääluvusta. Aloituskappale esittelee lyhyesti hoivamaatilatoiminnan perusteluja, yhteyttä Green Care -toimintatapaan sekä toimialan markkinoita. Toinen pääluku käsittelee hoivan tuotteistamista maatilaympäristössä ja sisältää sekä tapauskuvauksia että yleisempiä nostoja tuotteistamisen kysymyksistä. Luku kolme vetää yhteen näkökohtia säädöksiin ja hallinnollisiin kysymyksiin, joita usein tarvitaan, kun toimitaan sosiaalipalvelujen alueella. Luku neljä käsittelee lyhyesti hoivamaatilatoiminnan osaamisen kehittämistä ja kehittämismahdollisuuksia suhteessa Green Care -laatutyöhön ja muuhun Green Care -kehittämistoimintaan. Oppaaseen on liitetty myös kaksi videolinkkiä, jotka kertovat Etelä-Savon Hoivafarmi -hankkeen hoivamaatilatoiminnasta asiakkaan, palveluntuottajan ja palvelunostajan näkökulmista.

Hoivamaatilatoiminnan hyödyt

Hoivamaatilatoiminta on maatiloilla tapahtuvaa maatilayrittäjien, toimintaan osallistuvien asiakkaiden ja sosiaali- ja terveystalouden toimijoiden välistä yhteistyötä.

Hoivamaatilatoiminnan keskeisenä tavoitteena on edistää toimintaan osallistuvien asiakkaiden terveyttä, hyvinvointia, toimintakykyä ja osallisuutta. Yhteistyöhön rakentuvan toimintamallin ehtona on, että kaikille osapuolille koituu toiminnasta hyötyjä, jotka yhdessä ylittävät toiminnan tuottamat kustannukset. Vaikka hoivamaatalouden ja muun sitä lähelle tulevan luontolähtöisen toiminnan hyötyjen mittaamiseen liittyy haasteita, on asiasta kuitenkin verraten paljon tutkimustietoa².

Hoivamaatilatoiminnan hyötyjä voikin jäsentää toimintaan osallistuvan asiakkaan lisäksi maatalan, palvelunjärjestäjän ja koko aluetalouden näkökulmasta. (Kuva 2)

Kuva 2. Hoivamaatilatoiminnan hyötyjä -nelikenttä.

Maatilatalouden kannattavuuden alati heikentyessä yhä useampi maatala joutuu pohtimaan mahdollisuuksia tilalle sopivan liitännäiselinkeinon käynnistämiseen. Hoivamaatilatoiminta on tässä katsannossa yksi vaihtoehto. Sen välittömät investointitarpeet ovat usein pienet, sillä toimintaa voi käynnistää maatilakokonaisuudessa jo olemassa olevien rakennusten ja resurssien varassa. Hoivamaatilatoiminta on sitä harjoittavien mielestä mielekäs ja palkitseva ihmisläheinen työ, joka tukee parhaimmillaan myös maatalousyrittäjän jaksamista ja työhyvinvointia.

Tässä oppaassa tarkasteltava hoivamaatilatoiminta käsittää ensisijaisesti julkisen järjestämisvastuun³ piiriin kuuluvia

² Katso luontolähtöisen toiminnan vaikuttavuudesta kootusti mm. teoksissa Hirvonen 2014 ja Soini 2014.

³ Julkinen järjestämisvastuu tarkoittaa vastuuta siitä, että lailla säädetyt (sote) -palvelut ja velvoitteet tulevat säännösten mukaisesti hoidetuksi. Suomessa kunnalla on perinteisesti ollut laaja järjestämisvastuu sote-palveluissa. Sote-uudistuksessa järjestämis- ja rahoitusvastuu siirtyy maakunnille.

sosiaalipalveluja. Palvelunjärjestäjän kannalta maatilojen mukaantulo palveluiden tuottajaksi monipuolistaa palveluvalikoimaa. Hoivamaatilatoiminta on katsottu erityisen sopivaksi esimerkiksi sellaisille kuntoutujille, jotka nauttivat ulkoilmasta ja ruumiillisesta työstä. Maatilatoiminta tuo vaihtoehtoja sisällä ja ”perinteisillä” menetelmillä tehtävään kuntoutukseen. Hoivamaatilatoiminta on usein myös kokonaistaloudellisesti edullista, sillä kokonaistaloudellisuudessa otetaan huomioon hinnan ohella toiminnan laatu ja vaikuttavuus.

Hoivamaatilatoiminta hyödyttää myös aluetaloutta. Se on mikro- tai pk-yritystoimintaa, joka paitsi työllistää, jättää verotuloja alueelle. Aluetaloutta piristävät lisäksi epäsuorat kerrannaisvaikutukset, jotka syntyvät hoivamaatilatoiminnan käyttämisestä tavaroista ja palveluista, erityisesti edellytyksellä, että toiminta kasvaa mittakaavaltaan kokeiluastetta suuremmaksi. Hoivamaataloudessa suositaan usein lähiruokaa ja muita lähiseudun tuotteita ja palveluja. Jos hoivamaatilatoiminnassa testataan uusia toimintamalleja ja työmenetelmiä, voi tuloksena syntyä aluetalouden uudistumisessa tärkeitä innovaatioita eli uusia tapoja tuottaa lisäarvoa hyvinvoinnin ja terveyden alalla. Maaseutumaisten alueiden kannalta alueella tapahtuva hoivamaatilatoiminta voi merkitä myös asumista ja hyvinvointia tukevia lähipalveluja.

Etelä-Savon Hoivafarmi-hankkeessa tuotettu video ”Hoivafarmilla tavataan!” kertoo maatilatoiminnan koetuista hyödyistä asiakkaan, maatilalla ja palvelunostajan äänillä. <https://youtu.be/z3CgsTrolow> (kesto 9:07)

Hoivamaatilatoiminta ja Green Care -toimintatapa

Luontoon ja maaseutu ympäristöihin tukeutuvalla terveyttä ja hyvinvointia edistävällä toiminnalla on pitkät, mutta välillä unohduksiin painuneet perinteet niin Suomessa kuin muualla Euroopassa⁴. Toimintatavan juuria on paikannettu käytäntöihin, missä esimerkiksi sairaaloita ja kuntoutuslaitoksia rakennettiin maaseuduille luonnonkauniille paikoille, koska näiden ympäristöjen katsottiin vaikuttavan ihmisiin tervehdyttävästi. Laitosten arkeen kuului tavallisesti myös osallistuminen ruoantuotantoon ja ympäristönhoitoon⁵. Hyvinvointivaltiokehityksen myötä levisi kuitenkin ajatus, ettei ruumiilliseen työhön ja ruoantuotantoon osallistuminen olisi (enää) asianmukaista, ja vanha toiminnallinen yhteys alkoi purkautua. Useissa Euroopan maissa alettiin käyttää 1990-luvulta alkaen käsitettä Green Care, erilaisen luontolähtöisen hyvinvointia vahvistavan toiminnan ankkurikäsitteenä. Suomessa käsitettä määriteltiin etenkin useita tahoja yhteen kokoavissa valtakunnallisissa MTT:n (nykyisin Luonnonvarakeskus) johtamissa kehittämishankkeissa⁶, joiden myötä käsitteen suomalaisina käännoksinä alettiin suosia vihreän hoivan sijaan luontohoivaa. Maatila-avusteinen hoiva eli hoivamaatilatoiminta on yksi Green Care -palvelutuotannon muoto. Hoivamaatilatoimintaa luonnehtii etenkin maatilalla ja sen läheisen maaseutuympäristön toiminnallisuuden, yhteisöllisyyden ja luontosuhteen hyödyntäminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Hoivamaatilatoiminnan markkinat

Suomessa Green Care -toiminta on tapana jakaa yhtäältä luontohoivan ja toisaalta luontovoiman palveluihin asiakaskunnan, palvelunostajan ja -järjestäjän sekä palveluihin kohdistuvien osaamisvaatimusten perusteella. Luontohoivalla tarkoitetaan julkisen sektorin järjestämisvastuulla olevia (luontolähtöisyyttä hyödyntäviä) hoivan ja kuntoutuksen palveluita. Luontohoivan asiakkaita luonnehtii jollain tavoin haavoittuva asema, kuten hoivan ja kuntoutuksen tarve tai syrjäytymisuhka. Luontohoivan palvelun maksava ostaja (järjestäjä) ja palveluun osallistuva asiakas ovat usein eri tahoja. Luontohoivan palveluihin liittyy monia toimintaa ohjaavia säädöksiä. Monet luontohoivan palvelut edellyttävät tuottajalta sosiaali- tai terveysalan koulutusta tai läheistä yhteistyötä alalle koulutettujen toimijoiden kanssa. Luontovoiman palveluihin kuuluvat puolestaan luontolähtöiset hyvinvointipalvelut sekä luontolähtöiset harrastus-, kasvatus- ja opetuspalvelut. Luontovoiman asiakkaat eivät yleensä ole erityisen haavoittuvassa asemassa, ja siten nämä palvelut kuuluvat harvemmin julkisen sektorin järjestämisvastuulle (pois lukien kasvatuspalvelut). Luontovoiman palveluita voivat tuottaa monet erilaiset tahot, eikä niitä, kasvatuspalveluja lukuun ottamatta, ole lainsäädännöllä tarkasti määritelty. Palveluntuottajille ei ole yleensä erityisiä sosiaali- tai terveysalan koulutusvaatimuksia. Näitä palveluja ostaa usein myös yksityinen taho oman mielipytöksensä mukaan.

⁴Toimintatavan kehittämisestä ja leviämisestä Suomessa kertoo esimerkiksi Soini ym. (2011).

⁵Katso myös Hirvonen 2014b Luonnon ja ihmisen iäkkäinen yhteys.

⁶Green Care -toimintatavan palvelumalleja, laadunhallintaa ja koulutusvaatimuksia on jäsennetty erityisesti valtakunnallisen VoiMaa – hankkeen tuottamissa julkaisuissa (katso Luonto hyvinvoinnin lähteenä – Suomalainen Green Care, Vehmasto 2014 ja MTT, THL ja Lapin AMK 2014).

Hoivamaatilatoiminnan mahdolliset markkinat	Hoiva, kuntoutus ja aktivoiva sosiaalityö	Sosiaalipedagogiikka ja kasvatust	Virkistys ja hyvinvointi
Kuntoutus, hoito hoiva	<ul style="list-style-type: none"> • Kuntoutus • Kuntouttava sosiaalityö • Hoivapalvelu 	<ul style="list-style-type: none"> • Pedagogiikka osana lasten ja nuorten hoivaa ja kuntoutusta esim. eläinavusteinen sosiaalipedagogiikka tai seikkailukasvatust 	<ul style="list-style-type: none"> • Luontoavusteinen virkistys hoivan ja sosiaalipalvelujen asiakkaille tai erityisryhmille • Esteetön luontoliikunta
Aktivointi, ennaltaehkäisy, voimaantuminen	<ul style="list-style-type: none"> • Päivätoiminta • Työtoiminta • Sosiaalinen työllistäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Luontoavusteinen pedagogiikka osana ennaltaehkäisyä, varhaista puuttumista, ja voimaannuttavaa toimintaa 	<ul style="list-style-type: none"> • Luonnon voimaannuttava käyttö • TyHy-toiminta • Hyvinvointimatkailu
Harrastaminen, oppiminen, tekeminen	<ul style="list-style-type: none"> • Perhetukitoiminta • Hoivalomitustoiminta • Sosiaalinen loma-,leiri-, virike-, ja harrastustoiminta luonnossa 	<ul style="list-style-type: none"> • Luontovarhaiskasvatust • Luontokoulut • Leirikoulut • Luontoon liittyvä harrastustoiminta • Kummimaatilat 	<ul style="list-style-type: none"> • Luontoon liittyvät ohjelmapalvelut • Luontomatkailu
<p>Ei julkista palvelunjärjestämisvaastuuta: yksityiset palveluntuottajat/yksityiset palvelunostajat (Paitsi varhaiskasvatust ja opetus)</p>			

Kuva 3. Hoivamaatilatoiminnan mahdolliset markkinat (mukaillen Luonto hyvinvoinnin lähteenä – Suomalainen Green Care -esitetä).

Tässä oppaassa käsiteltävä hoivamaatilatoiminta nojautuu pääosin julkisen järjestämisvastuun piirissä oleviin sosiaalipalveluihin, ja se paikantuu jaottelussa luontohoivan alueelle. Jos maatilaa ajatellaan kuitenkin laaja-alaisesti hyvinvoinnin resurssina ja paikkana, hoivamaatilatoiminnan mahdollisia markkinoita löytyy yhtä lailla luontovoiman ennaltaehkäisevissä ja virkistyksellisissä palveluissa. Esimerkiksi maatilan töiden ympärille tuoteistettu työhyvinvointia tukeva virkistystoiminta tietotyötä tavanomaisesti tekeville asiakasryhmille siinä missä maatilan vuokraaminen kaupunkikoulun leirikoulujaksojen asemapaikaksi ovat esimerkkejä luontovoiman alalla mahdollisesta maatilatoiminnasta. Sama maatila voi toimintaolosuhteiden täytyessä tuottaa sekä luontohoivan että luontovoiman aloihin kuuluvia palveluja myös rinnakkain. Vaikka molemmat markkinat näyttävät kuvassa (kuva 3) yhtä suurilta, on luontovoiman asiakaskunta Suomessa markkina-arvoltaan suurempi. Tämä johtuu julkisen järjestämisvastuun verraten suuresta laajuudesta.

Kuva: Manu Eloaho

Kuva: Manu Eloaho

II HOIVAN TUOTTEISTAMINEN MAATILAYMPÄRISTÖSSÄ // Johanna Hirvonen, Seija Nissinen, Päivi Pylkkänen, Leena Uosukainen ja Teija Skyttä

Mitä tuotteistaminen on?

Tuote on yrityksen näkökulmasta se, mitä yritys myy, ja asiakkaan näkökulmasta se, mitä asiakas ostaa. Tuotteella tarkoitetaan niin fyysisiä tavaroita kuin erilaisia palveluja.

Tuotteistaminen tarkoittaa tuotteen tai palvelun kuvausta, joka kertoo, millainen tuote tai palvelu on. Palveluiden tuotteistamisessa on kysymys palvelujen sisällön, kohderyhmän ja laadun täsmentämisestä. Kysymyksessä voi olla uusien palvelu-aihioiden tai jo markkinoilla olevien palveluiden kehittäminen vastaamaan valitun asiakkaan ja kohderyhmän tarpeita.⁷

Hoivamaatilatoiminnan palvelutuotteita Etelä-Savossa

Tämä luku avaa esimerkinomaisesti Etelä-Savon Hoivafarmi-hankkeessa tuotteistettuja hoivamaatilatoimintoja. Palvelutuotteet ovat mielenterveyskuntoutujien päivätoiminta, kehitysvammaisten työpainotteinen päivätoiminta, perhehoito ja kehitysvammaisten asumispalvelu. Kaikkia palvelumuotoja yhdistää maatilan töiden, toimintojen ja arkisten askareitten asiakaslähtöinen hyödyntäminen tarjottavissa sosiaalipalveluissa. Hoivafarmi-hankkeessa käsiteltiin myös luontoelementtien tuomista laitosympäristöön, mistä kertoo alla olevassa luettelossa viimeiseksi sijoitettu ”minifarmitoiminta” Juvan kunnan palvelukodissa.

- Farmivuokraus päivätoimintaan, case Tuhkula
- Työpainotteinen päivätoiminta, case Suikkola
- Perhehoito, case Lenjus
- Asumispalvelu, case Kivisalmi
- Minifarmi vanhusten palvelukodissa, case Juvakoti

Case-esittelyjen jälkeen käsitellään lyhyesti palvelujen hinnoittelua, asiakaspalautetta ja arviointia. Lopuksi esitettävässä Vinkkilaarissa on nostoja yhteistyön rakentamiseksi kunnan/maakunnan kanssa.

Farmivuokraus päivätoimintaan, case Tuhkula

Tuhkulan tila on eteläisellä Rantasalmella sijaitseva maitotila, josta on matkaa Savonlinnan kaupunkiin 29 kilometriä. Pellot viljellään luonnonmukaisesti, ja eläimet laiduntavat perinnebiotooppialueita sekä hoitavat maisemaa. Tila sijaitsee järven rannalla. Lehmien lisäksi tilalla asustaa joukko muita eläintovereita: koiria, kissoja ja lempeitä islanninhevosia, jotka ovat olennainen osa Tuhkulan arkea.

Tuhkulassa on aiempaa kokemusta tukiperheenä toimimisesta sekä nuorten lomatoiminnasta.

Tuhkulan yhteistyö Kotilo ry:n kanssa on rakentunut Hoivafarmi-projektin aikana. Kotilo ry:n asiakkaille oli jo jonkin aikaa etsitty maatilaa, jossa he voisivat käydä päivätoiminnassa, ja Tuhkulan tilan kiinnostus hoivafarmitoiminnan aloittamiseen yhdistyi tähän tarpeeseen. Aluksi Kotilon ja Klubitalon asiakkaita saapui ”isommalla porukalla” tutustumaan tilaan. Tutustumiskäynnin perusteella porukasta valikoituvat ne, jotka olivat toiminnasta kiinnostuneita, ja joiden katsottiin hyötyvän toiminnasta.

Tilan palvelutuote on ensisijaisesti mielenterveyskuntoutujien päivätoiminta. Tuhkulan päivätoimintaan osallistuu Savonlinnassa sijaitsevasta mielenterveyskuntoutujien asumisyksiköstä Kotilo ry:stä kolmen henkilön ryhmä kerran kahdessa viikossa omien ohjaajiensa kanssa.

⁷Tuotteistamisesta luontolähtöisten palvelujen yhteydessä katso Hirvonen & Skyttä 2014.

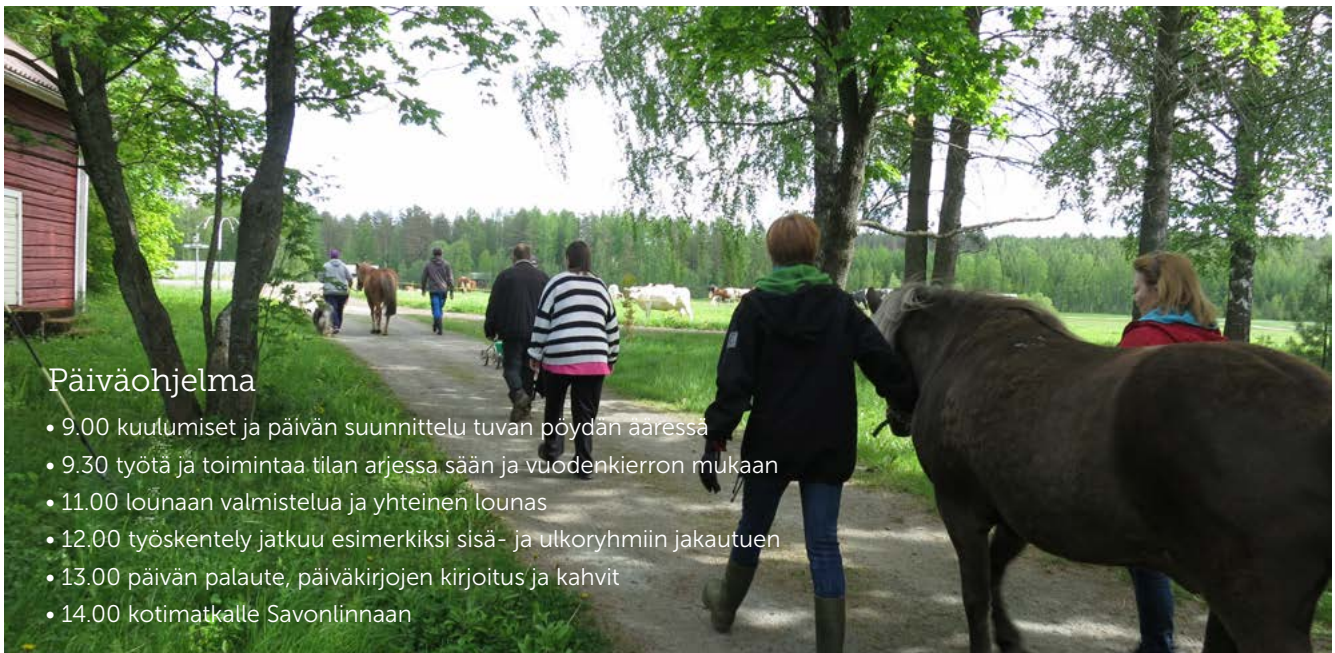
Kotilo ry on Savonlinnassa toimiva yhdistys, joka tarjoaa sosiaalipsykiatrista kuntoutusta ja asumispalvelua 35 mielenterveyskuntoutujalle. Yksikköinä ovat 26-paikkainen kuntoutuskoti Kotilo ja 7-paikkainen kuntoutumiskoti Erika, jonka yhteydessä toimii 3-paikkainen ryhmäkoti. Lisäksi yhdistyksellä on harraste-, ryhmä- ja työtoimintaa tarjoava päiväkeskus Touhula sekä Klubitalo-toimintaa omassa yksikössään LinnaKlubilla. <http://www.kotilo.fi/>

Päivätoimintaa järjestetään ympäri vuoden loma-ajat huomioiden. Maatilan väki tarjoaa tilan työtehtäviä ja maatalaympäristön. Kuntoutujat tulevat maatilalle ohjaajansa kanssa. Toimintamallia voidaan kutsua "farmivuokraamiseksi". Farmivuokrauksen idean myötä maatilalla on mahdollista toteuttaa eri asiakasryhmille suunnattua päivätoimintaa, vaikka yrittäjillä ei olisikaan sosiaali-, terveys- tai kasvatustalon koulutusta.

Toiminnan sisältö

Tuhkulan päivätoiminnan tavoitteena on kokonaisvaltainen tuki ja voimaannuttaminen sekä arjen elämysten mahdollistamiseen pyrkivä toiminta. Toiminnan kantavana ajatuksena on "Onnistumisen ja osallistumisen kokemuksia maatilalta". Päivätoimintapäivän pituus on viisi tuntia kello 9.00–14.00, ja tämän lisäksi tulevat matka-ajat. Asiakkaat saapuvat tilalle Kotilon ohjaajan kuljettamina.

Kuva: Teija Skyttä

Päiväohjelma

- 9.00 kuulumiset ja päivän suunnittelu tuvan pöydän ääressä
- 9.30 työtä ja toimintaa tilan arjessa sään ja vuodenvaihteen mukaan
- 11.00 lounaan valmistelua ja yhteinen lounas
- 12.00 työskentely jatkuu esimerkiksi sisä- ja ulkoryhmiin jakautuen
- 13.00 päivän palaute, päiväkirjojen kirjoitus ja kahvit
- 14.00 kotimatka Savonlinnaan

Päivä alkaa tuvan pöydän ääressä, jossa jutellaan kuulumiset ja sovitaan päivän ohjelmasta sään ja osallistujien vireystilan mukaisesti. Työtä ja toimintaa on kello 9.30–11.00, jonka jälkeen on lounas. Tuhkulassa asiakkaat osallistuvat tilan päivittäisiin askareisiin, kuten eläintenhoitoon, aitojen rakentamiseen, piha- ja puutarhatöihin, leipomiseen ja ruoanlaittoon. Asiakkaat, tilan väki ja ohjaajat tekevät töitä yhdessä. Lounaan jälkeen työskennellään kello 13.00 saakka, jolloin nautitaan lähtökahvit ja kerätään palaute päivästä.

Osaamisvaatimukset

Päivätoiminta itsessään ei välttämättä edellytä palveluntuottajalta sosiaali-, terveys- tai kasvatustalon koulutusta. Koska Tuhkulan maatilatoimintaan osallistuu mielenterveyskuntoutujia, on yllättäviin hoidollisiin tarpeisiin varauduttu siten, että vierailijaryhmän mukana seuraa aina oman asumisyksikön koulutettu hoitaja tai ohjaaja. Maatilan väen osalta tärkeintä on avoin asenne ja halu kohdata aidosti erilaisia ihmisiä.

Roolit ja vastuut

Tuhkulan tilan väki vastaa turvallisesta toimintaympäristöstä ja erilaisten maatalan töiden järjestämisestä kuntoutujien käyttöön sekä omalta osaltaan töiden ohjauksesta. Kotilo ry vastaa hoidollisesta ohjauksesta. Toimintaa suunnitellaan yhdessä

päivätoimintaan osallistuvien asiakkaiden, heidän ohjaajiensa ja tilan väen kesken. Asiakkaat on vastuu- ja tapaturma- vakuutettu Kotilo ry:n toimesta.

Tuhkulassa tehtiin Hoivafarmi-hankkeen aikana päivätoiminnan hinnoittelua tukevia kannattavuuslaskelmia ja varmistettiin Kotilon valmius maksaa päivätoiminnasta. Varsinaista allekirjoitettua palvelusopimusta ei vielä ole, mutta sisällöstä ja hinnoista on sovittu kirjallisesti sähköpostilla. Palvelu sisältää päivätoiminnan ja ohjauksen, lounaan ja kahvin sekä tarvittavan suojavaatetuksen.

Suunnitelmana on, että vuoden 2017 alusta palvelun sisältö ja hinta ovat päivitetty, ja näistä on laadittu kirjallinen sopimus sekä tehty ilmoitus yksityisen sosiaalipalvelun tuottamisesta, jolloin Tuhkula voisi tuottaa palvelua arvonlisäverottomasti.

Arviointi

Toimintaa arvioidaan säännöllisesti asiakkaiden, maatilan väen ja ohjaajien kesken. Kotilon ohjaajat ja asiakkaat pitävät päiväkirjaa toimintapäivistä. Päiväkirjoihin kirjataan päivän tekemisiä, tunnelmia ja ajatuksia. Päiväkirjoihin liitetään myös valokuvia. Päiväkirjoja on mukava esitellä esimerkiksi omaisille, ja ne toimivat hyvinä dokumentoinnin välineinä farmi-toiminnasta. Asiakkaiden mukana oleva ohjaaja tekee jokaisen farmipäivän jälkeen lyhyen arvioinnin asiakkaan fyysiseen ja psyykkiseen toimintakykyyn sekä sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja tunnetilaan liittyvissä asioissa. Työntekijät ovat havainneet esimerkiksi asiakkaiden itseluottamuksen vahvistumista ja tunteiden hallinnan kehittymistä.

Farmivisiitit mielenterveyskuntoutujille

Tuhkula tarjoaa Kotilo ry:n alaisuudessa toimivan Klubitalo LinnaKlubin asiakkaille mahdollisuuden osallistua farmivisiiteille. Farmivisiiteillä tarkoitetaan noin kerran kuukaudessa toteutettavia vapaamuotoisia vierailuja Tuhkulan maitotilalle, jota voi sanoa Tuhkulan "kummimaatilaksi". Farmivisiittien tarkoituksena on tarjota maatilälähtöistä virkistystä ja vaihtelua mielenterveyskuntoutujien arkeen.

Visiiteille osallistuu kulloinkin 5-6 asiakkaan ryhmä (ryhmän kokoonpano voi vaihdella eri kerroilla), ja osallistujien mukana on aina omia ohjaajia Kotilo ry:stä. Käyntien kesto on muutama tunti, ja sisällöt rakentuvat maatilan arjen ja vuodenkierron ympärille. Näitä ovat muun muassa:

- Lehmien laitumille lasku
- Iltalypsy
- Onkiminen ja rantsauna
- Retki puolukkametsään ja itse leivottu puolukkapiirakka
- Joulukuusen haku ja piparien leivontaa tuvassa

Keväällä käynti on ajoitettu lypsykarjan laitumelle lähtöön, kesällä puolestaan onkiminen ja rantsaunan löylyt maistuvat. Syksyllä on ollut vuorossa retki puolukkametsään ja piirakan leipominen saadusta marjasaaliista. Talvella joulukuusen haku ja pipareiden leipominen ovat osa onnistunutta farmivisiittiä. Visiittien sisältöjä suunnitellaan yhdessä osallistujien kanssa ja yksilöllisetkin toiveet huomioidaan. Käyntien aikana nautitaan kahvit tai muu välipala.

Farmivisiiteillä tärkeintä on yhdessä tekeminen ja kokeminen. Elämän suurimpia kohokohtia voi olla vaikkapa lypsykoneen käynnistysnapin painaminen.

Farmivisiitit eroavat päivätoiminnasta siinä, että visiiteillä on aina eri ihmisistä koostuva ryhmä, kun taas päivätoimintaan osallistuu säännöllisesti sama kolmen henkilön ryhmä. Päivätoiminnassa on enemmän toimintakykyä ylläpitäviä ja kuntouttavia tavoitteita, kun taas farmivisiiteillä tavoitteena on lähinnä virkistäytyminen ja erilaiset elämykset.

Työpainotteinen päivätoiminta, case Suikkola

Kuva: Anu Asikainen

Suikkolan tila on perinteikäs, luomumaataloutta harjoittava nautatila Juvan Koikkalan kylällä, josta matkaa Juvan kirkonkylälle on noin 20 kilometriä. Tilan päätuotantosuunta on emolehmien ja vasikoiden kasvatusta. Lisäksi tilalla on peltoviljelyä, perinnebiotooppialueita ja metsää. Tilan isäntä on maanviljelijä, ja emännällä on lähihoitajan sekä luon-taishoitajan koulutukset. Lemmikkeinä tilalla on kaksi koiraa ja kaksi kissaa.

Tilan palvelutuote on työpainotteinen päivätoiminta. Tällä hetkellä tilalla käy kerran viikossa kaksi kehitysvammaista miestä. Toimintaa tarjotaan vuoden ympäri vähintään 44 viikkoa vuodessa loma-ajat huomioiden.

Toiminnan sisältö

Suikkolan tilan työpainotteisen päivätoiminnan tavoitteena on tukea asiakkaita niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisen toimintakyvyn osalta. Toiminta perustuu maatilalan arkeen ja työtehtäviin sekä luonnon tarjoamiin mahdollisuuksiin. Tilan mottona on "Elämme meidän tilan arkea, johon asiakkaat ovat tervetulleita osallistumaan". Päivän aikana tehdään navettatöitä, kuten eläinten ruokintaa ja pihatton siivousta, erilaisia pelto- ja pihatöitä tai vaikkapa polttopuuhommia. Toimintaan sisältyy myös retkiä, kalastusta, marjastusta ja lemmikkieläinten hoitamista asiakkaiden toiveiden ja mieltymysten mukaisesti. Tilalla on huomattu, että päivän aikana on parempi olla useita, "pienempiä" työtehtäviä, joita vaihdellaan. Oikeastaan polttopuiden tekeminen on ainoa työ, jota voidaan tehdä koko päivä, koska se on asiakkaiden "mielihommaa".

Esimerkkipäivä

- 9.00 asiakkaiden hakeminen kirkonkylältä
- aamukahvit ja päivän töiden läpikäyminen
- 9.30 raivaustyöt ja puusavotta, polttopuiden tekeminen ja postin haku
- 12.00 ruokailu ja postin lukemista
- polttopuiden kuljetus ja pinoaminen sateensuojaan
- 14.30 kahvi ja päiväkirjojen kirjoitus
- 15.00 takaisin kotona

Asiakkaiden ohjautuminen tilalle

Asiakkaat ohjautuvat Suikkolan tilalle Juvan kunnan kehitysvammahuollon lähettäminä.

Yhteistyö Suikkolan tilan ja Juvan kunnan kanssa sai alkunsa Hoivafarmi-hankkeen Belgiaan ja Hollantiin suuntautuneella opintomatalla, johon osallistui sekä Suikkolan tilan emäntä että Juvan kunnan sosiaalitoimen viranhaltijoita. Matkan aikana tultiin tutuiksi ja käytiin keskustelua Suikkolan tilan kiinnostuksesta ja suunnitelmista hoivafarmitoimintaan sekä kunnan tarpeesta löytää asiakkailleen erilaisia työ- ja päivätoiminnan vaihtoehtoja. Matkan jälkeen oli luontevaa jatkaa neuvottelua sekä täsmentää tarjottavan palvelun sisältöjä.

Pian tämän jälkeen kunnan kehitysvammahuollon esimies kävi toiminnasta kiinnostuneiden asiakkaiden kanssa tutustumassa tilaan ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin. Käynnin jälkeen tilan väki teki tarjouksen kunnalle palvelutuotteestaan. Tarjouksen hyväksymisen jälkeen tehtiin kirjallinen palvelusopimus Juvan kunnan ja Suikkolan tilan välillä. Sopimukseen kirjattu palvelu sisältää päivätoiminnan, kuljetukset, ateriat, kahvit sekä työnteossa tarvittavan navettatyöväatetuksen.

Hinnoittelu

Juvan kunta ostaa laaditun palvelusopimuksen mukaista palvelua Suikkolan tilalta maksusitoumuksella. Palvelua ei ole kilpailutettu. Suikkolan tila on hinnoitellut työpainotteisen päivätoiminnan palvelun tuottamisesta syntyvien kustannusten mukaisesti.

Tila tuottaa sosiaalipalvelua, johon miehet osallistuvat. Toiminnan työpainotteisuuden vuoksi on mielekästä maksaa asiakkaille kannustinrahaa. Tila maksaa kannustinrahan 6 €/ päivä suoraan miehille "käteen", mutta laskuttaa sen palvelusopimuksen mukaisesti, eritellysti ja toteuman mukaisesti Juvan kunnalta.

Osaamisvaatimukset

Palvelunostajan eli Juvan kunnan puolesta palveluntuottajalle eli maatilalle ei ole asetettu erityisiä koulutus- tai osaamisvaatimuksia. Tilan emännän lähihoitajakoulutus on hyvä lähtökohta toiminnalle, ja se antaa mahdollisuuden myös laajentaa asiakaskuntaa ja työskennellä sellaisten asiakkaiden kanssa, joilla on esim. hoidollista tai lääkityksen antamiseen tai seurantaan liittyvää tarvetta.

Roolit ja vastuut

Toiminnan alkuvaiheessa tilan emäntä oli enemmän vastuussa toiminnasta ja sen ohjauksesta. Sitä mukaa kun asiakkaat ja tilan väki ovat tutustuneet toisiinsa ja yhteiseen tekemiseen, on tilan isännän rooli vahvistunut niin, että tällä hetkellä hän kantaa päävastuun toiminnasta. Tilalla huomattiin, että toiminnassa käyville miehille on tärkeää tehdä yhdessä tilan isännän kanssa "äijähommia".

Asiakirjat ja luvat

Tilan tuottaman sosiaalipalvelun vuoksi ei ole perustettu uutta yritystä tai toiminimeä vaan toiminta "kulkee maatalouden alla".

Suikkolan tila on tehnyt Juvan kunnalle ilmoituksen yksityisten sosiaalipalvelujen tuottamisesta. Palvelun tuottaminen on ilmoituksenvaraista. Suikkolan tilalla on omavalvontasuunnitelma, ja se on toimitettu kuntaan ilmoituksen yksityisen sosiaalipalvelun tuottamisesta liitteenä.

Vakuutusten tarpeellisuus on neuvoteltu kunnan viranhaltijan kanssa, ja Suikkolan tilalla on voimassa oleva liikenne- ja Kasko-vakuutus sekä tapaturma- ja vastuuvakuutus. Kunta ei ole vaatinut terveystoimintamaisen eikä paloviranomaisen tarkastuksia, koska kyse ei ole asumisesta, vaan suurimmaksi osaksi ulkona ja ulkotiloissa tapahtuvasta päivä- ja työtoiminnasta.

Arviointi

Asiakkaille on laadittu päivätoiminnan palvelusuunnitelma, jossa huomioidaan asiakkaan yksilölliset tarpeet ja toiveet. Asiakkaiden laatimat päiväkirjat ovat tärkeä osa toiminnan arviointia ja niitä tarkastellaan vähintään puolen vuoden välein, kun asiakkaiden palvelusuunnitelmaa arvioidaan ja päivitetään asiakkaiden, ostajan ja palveluntuottajan kesken.

Kuva: Anu Asikainen

Perhehoito, case Lenjus

Lenjuksen tila sijaitsee Mikkelin Porrassalmella, vajaan 10 kilometrin päässä Mikkelin keskustasta. Tilan ympärillä on peltoa, metsää ja Saimaan vesistöä. Alue on vahvaa kulttuurihistoriallista aluetta, ja "naapurissa" on toimiva kyläkoulu.

Lenjus on vanha sukutila, jonka päätuotantosuunta on lypsykarjatalous. Nautojen lisäksi tilalla on kaksi kissaa ja lemmikkiaasi. Tilan väkeä ovat emäntä, isäntä ja neljä lasta, joista kaksi on jo aikuisia. Tilalla on yksi vakituinen maataloustyöntekijä, joka vastaa pääasiassa konetöistä.

Tilan palvelutuote on lyhytaikainen perhehoito. Tällä hetkellä tilalla järjestetään maatalouden ohessa ympärivuorokautista perhehoitoa neljälle kehitysvammaiselle nuorelle.

Toiminta-ajatus on tuottaa luontolähtöistä, laadukasta perhehoitoa, joka tukee perhehoidossa käyvien asiakkaiden psykistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia sekä voimaannuttaa ja vahvistaa asiakasta ja hänen perhettään.

Toiminnan sisältö

Perhehoito tarjoaa asiakkaiden perheille vapaapäiviä erityisnuoren hoitamisesta ja vastuusta. Asiakkaat käyvät Lenjuksessa kuukausittain 3-14 vuorokauden pituisilla hoitajaksoilla. Perhehoitajakson aikana asiakkaat ovat osa perhettä. Arkea eletään yhdessä, ja jokainen osallistuu siihen voimavarojensa mukaan.

Lenjuksen tarjoamassa perhehoidossa hyödynnetään tietoisesti ja tavoitteellisesti luonnon ja maatalon tarjoamia mahdollisuuksia hoivatyössä. Navetta on noin 40 lypsylehmän koti. Sen päädyssä on nuorkarjalle pihattotila, jossa on myös huomioitu asiakaslähtöisyys. Työskentely on turvallista, ja se tapahtuu ulkoilmassa. Navetassa on pieni toimistotila, jossa asiakkaat säilyttävät työvaatteitaan. Tallirakennuksessa asustelee lemmikkiaasi Jaisa. Tallissa on myös kaksi erilaista vasikkakasvatustilaa, jotka on rakennettu asiakkaat huomioiden. Niissä on turvallista työskennellä niin, ettei tarvitse mennä eläinten keskelle. Niihin on jätetty myös raskaampia niin sanottuja "miesten töitä", joista perhehoidon asiakas voi kuntoutuksen näkökulmasta katsoen hyötyä. Riiheen on tehty paloturvalliset tilat pientä remontti- ja pajatointia ajatellen. Tila on avara, valoisa ja talvella lämmin.

Reilun puolen kilometrin päässä tilasta on Saimaan ranta. Sinne tehdään retkiä jokaisena vuodenaikana: paistetaan nuotiolla makkaraa, uidaan, saunotaan, luistellaan tai kävellään jäällä. Pelloilla ja metsissä liikutaan kesäisin lehmien hakureisulla tai retkeillen ja marjastaen.

Lenjuksen tilan naapurissa on Olkkolan kyläkoulu. Siellä käydään pelaamassa jalkapalloa ja heittämässä frisbeegolfkiekkoja. Talvella koululla on pulkkamäki, joka on perhehoidossa olevien asiakkaiden kovassa käytössä.

Päiväohjelmaan kuuluvat myös tärkeänä osana yhteiset ruokailut sekä vapaa-aika, jota ei täytetä työllä ja tiiviillä ohjelmalla. Usein päivän päättyessä asiakkailla on luonnollinen väsymys, jota seuraa rauhallinen ja riittävä yöuni. Perhehoidossa oleva saa valita, nukkuuko yksin vai perheen lapsen kanssa samassa huoneessa. Asiakas saa valitsemastaan huoneesta tilaa omille tavaroilleen ja asuu siinä kuin omassa kodissaan.

Kuva: Paula Myöhänen

Asiakkaiden ohjautuminen tilalle

Lenjuksessa perhehoito alkoi syksyllä 2014. Emäntä oli jo sitä ennen pidempään tuntenut halua palata omaa koulutustaan vastaaviin töihin. Kimmoketta lisäsi Hoivafarmi-hanke edeltäjiineen, jossa emäntä pääsi tutustumaan luontolähtöisiin hoivapalveluihin, jotka tarjosivat mahdollisuuden kotona tapahtuvaan oman alan työhön.

Kehitysvammaisten lasten vanhemmilla on lakisääteinen oikeus vapaisiin, joiden ajaksi erityislapselle on järjestettävä hoitopaikka. Asiakkaat siis ohjautuvat Lenjukseseen kaupungin vammaispalvelun kautta. Tavallisesti perhehoitoa tarvitsevan asiakkaan perhe ottaa yhteyttä vammaispalveluun, jonka kanssa perhe pohtii sopivaa perhehoitopaikkaa. Perhe tulee sen jälkeen tutustumaan perhehoitopaikkaan, ja jos yhteistyö näyttää mahdolliselta, kaupunki tekee Lenjuksen tilan kanssa toimeksiantosopimuksen asiakkaasta.

Jokaiselle asiakkaalle tehdään henkilökohtainen sopimus, jossa huomioidaan asiakkaan hoidontarve, hoidon kesto ja vaativuusaste. Lyhytaikainen perhehoito kirjataan asiakkaan hoito- ja palvelusuunnitelmaan omaishoitajan lakisääteisen vapaan aikaisen hoidon tai muun lyhytaikaishoidon järjestämistavaksi. Ennen hoidon alkamista asiakkaan ja perheen kanssa käydään läpi hoidon toteutuminen Lenjuksen resurssit huomioiden, mutta myös niin, että hoitajakso mahdollistaisi asiakkaan perheelle voimaannuttavat vapaapäivät erityisnuoren hoitamisesta ja vastuusta.

Hinnoittelu

Kunnat ja kuntayhtymät voivat ostaa yksityisiltä henkilöiltä perhehoitoa. Perhehoito ei ole kilpailutuksen piirissä. Sitä säätelee laki perhehoidosta, ja laissa on määritelty minimihinnat vuorokautiselle hoitopalkkiolle, kulukorvaukselle ja muun muassa käynnistämisavustukselle. Hoitopalkkioissa on käytännössä kuntakohtaisia eroja. Laki määrittelee vain perhehoidon hinnan alarajat.

Osaamisvaatimukset

Perhehoitajalta edellytetään perhehoitajalain perusteella valmennuskurssin käymistä ja rikosrekisteriotetta. Kehitysvammaisten perhehoidossa huomioidaan lisäksi hoitajan riittävä koulutus. Tilan emännällä on kehitysvammaisten ohjaajan koulutus, isännällä maatalousalan koulutus, jonka lisäksi osaamista ympäristöasioissa.

Palvelua ostavan kunnan vammaispalveluohjaaja tai muu sopimusta tekevän tahon edustaja tekee kotikäynnin perhehoitoon ryhtyvän perheen luona ja selvittää perheen ihmissuhteet, terveydentilan, asunto-olosuhteet, turvallisuusnäkökohdat, tilat ja lähiympäristön sopivuuden sekä perheenjäsenten valmiuden hyväksyä perhehoito ja perhehoidossa olevat henkilöt.

Roolit ja vastuut

Perhehoitaja tekee yhteistyötä asiakkaan omaisten ja kaupungin viranhaltijoiden kanssa. Toimeksiantoon pohjautuvaa perhehoitoa valvoo toimeksiantaja. Perhehoitajan on kuitenkin itse ilmoitettava hänelle asiakasmäärässä tapahtuvat muutokset, asiakkaan terveydentilan tai elämäntilanteen muutokset ja perhehoitajan omassa elämässä ja/tai perheessä tapahtuvat muutokset.

Kuva: Paula Myöhänen

Asiakirjat ja luvat

Toimeksiantoon pohjautuvasta työstä perhehoitajalta ei veloiteta ilmoitusta yksityisten sosiaalipalvelujen tuottamisesta. Myöskään omavalvontasuunnitelmaa ei edellytetä, mutta Lenjuksen tilalla se on tehty selkeyttämään toimintaa.

Perhehoidossa olevien asiakkaiden tapaturmavakuutuksesta huolehtii sijoittava kunta, mutta asiakkaan aiheuttamiin vahinkoihin kunnalla ei ole vakuutusta, vaan vahingon sattuessa asia selvitetään yhdessä perhehoitajan ja asiakkaan/omaisten kanssa. Lenjuksen tila on itse ottanut vakuutusturvan mahdollisten asiakkaan aiheuttamien vahinkojen osalle.

Arviointi

Lenjuksen asiakkaiden ja heidän perheiden kanssa käydään jokaisen perhehoitojakson yhteydessä suullinen keskustelu toiveista ja toteutuneesta hoidosta sisältöineen. Palautekeskusteluja käydään myös hoidon laadusta ja perhehoidon ajankohdista. Palautteet huomioidaan toiminnan kehittämisessä ja omavalvontasuunnitelmassa.

Maatila-avusteisen toiminnan hyödyt tulevat selkeimmin näkyviin lääkkeiden tarpeen vähentymisessä ja asiakkaan mielenlaadun paranemisena.

Etelä-Savon Hoivafarmi-hankkeessa tuotettu video ”Juhon päivä hoivafarmilla” kertoo toiminnan sisällöstä Lenjuksen tilalla ja sen hyödyistä vanhempien ja hoitavan lääkärin silmin.
<https://www.youtube.com/watch?v=WCxedBx8AE8> (kesto 5:20)

Juhoa myös pyydettiin kertomaan toiminnastaan Lenjuksessa valokuvauksen keinoin. Hänen ottamiaan valokuvia esitellään tällä aukeamalla. Juhon tuottama sanallinen palaute on valokuvaaja Paula Myöhäsen tulkaama ja Juhon hyväksymä.

Perhehoidosta Juhon silmin

”Olen Juho ja olen 15 vuotta. Tykkään navettahommista, lypsämisestä, talikkohommista ja traktoritöistä. Tykkään kaikista navettatöistä. Myös syöminen on kivaa ja Stigalla laskeminen.

Olen oppinut lypsämään, paalin hakua traktorilla, aasin hoitoa ja vasikkahommat.

Herään kuudelta, kahdeksalta syödään aamupala, navettaan menen puoli yhdeksän, yhdeltätoista on tauko. Takaisin navettaan menen neljältä, työt loppuu seitsemältä.

Kirjoitan vihkoon, mitkä lehmät minä lypsän, mitkä Jonna ja mitkä Petri.

Laitan vihkoon tarkat muistiinpanot töistä ja kaikesta tekemisestä.

Olin 13 vuotta kun tulin tänne ensimmäisen kerran. Ensin hoidin Jaisa-aasia ja nyt reilun vuoden olen tehnyt navettahommia. Se on mukavaa. Minulla on omat navettasaappaat ja työvaatteet.

Kappa on minun lempilehmäni. Kappa on helppo lypsää ja se on kiltti.

Kappa saa vasikan. Olen kirjoittanut kaikkien lehmien nimet vihkoon, 44 lehmää. Jiposta ei tule maitoa, koska se on ummessa, tammikuussa syntyy vasikka. Jippo on hiehopihatossa. Myös Kaste on hiehopihatossa. Kantri potkii. Juolukalla on kolme vedintä. Justiina oottaa vasikkaa.

Ira on mennyt pois.

Isona muutan tänne maatilalle ja käyn navetassa töissä. Teen itse ruokaa,

pesen pyykkiä ja siivoan. Teen perunamuussia ja valmistan viisi kalaa, oheen otan kaksi lasia maitoa ja neljä leipäpalaa.

Asun yksin Jonnan ja Petrin viereisessä talossa. Me tehdään töitä yhdessä Jonnan ja Petrin kanssa. Isona lypsän myös hankalat lehmät, nekin jotka potkii. Jonna käy kaupassa, minä kirjoitan kauppalapun. Torstaisin käyn judossa.

Valokuvaaminen oli ok, mutta häiritsi vähän navettahommia.” – Juho

Kuva: Teija Skyttä

"Tykkään navettahommista, lypsämisestä, talikkohommista ja traktoritöistä.
Tykkään kaikista navettatöistä."

"Kappa on minun lempilehmäni. Kappa on helppo lypsää ja se on kiltti.
Kappa saa vasikan."

"Isona muutan tänne maatilalle ja käyn navetassa töissä."

Kuva: Teija Skyttä

Asumispalvelu, case Kivisalmi

Kivisalmi on entinen maatila, jossa nykyään toimii 10-paikkainen kehitysvammaisten hoitokoti. Hoitokoti sijaitsee Etelä-Savossa Pieksämäellä Naarajärven rannalla, josta matkaa kaupungin keskustaan on noin 10 kilometriä.

Kivisalmi tarjoaa yli 18-vuotiaille kehitysvammaisille ilmoituksenvaraista asumispalvelua, jossa henkilökunta ei ole paikalla yöaikaan, mutta on saatavilla tarvittaessa. Palvelu on kehitysvammalain mukaista sosiaalipalvelua. Hoitokodissa asuu sekä vakituisia että tilapäisiä asiakkaita. Hoitokodin toiminnassa luonto ja eläimet ovat olleet aina läsnä ja osa asiakkaiden arkea. Tilalta löytyy muun muassa hevonen, poni, kaneja, kissoja, koira, kanoja ja lampaista, mutta varsinaisia tuotantoeläimiä tilalla ei ole. <http://kivisalmenhoitokoti.fi/>

Kuva: Teija Skyttä

Toiminnan sisältö

Luonnon hyödyntäminen asiakastyössä on yksi hoitokodin työmenetelmistä. Luontolähtöisen toiminnan perusajatus

Kuva: Teija Skyttä

on kaikkien asiasta kiinnostuneiden asiakkaiden osallistuminen luontotoimintaan ja eläintenhoitoon osana hoitokodin normaalia arkea. Vaikka asiakkaiden luontoyhteys hoitokodilla asuessaan muodostuukin kuin itsestään asiakkaiden liikkua vapaasti lähimetsissä, osallistua pihatöihin ja eläintenhoitoon, kirjataan asiakkaiden osallistuminen päivän töihin, eläintenhoito ja luontolähtöinen toiminta mukaan lukien, aina yksilöllisiin asiakassuunnitelmiin. Tämä on myös keino tehdä luontolähtöinen toiminta näkyväksi osaksi hoitokodin arkea ja asiakastyötä. Keväisin toiminnassa painottuvat pihatyöt, heräävän luonnon tarkkailu, kesällä esimerkiksi puutarhan ja kasvihuoneen hoito. Ajatuksena on, että jokaisella toimintaan osallistuvalla on omat vastualueensa. Toiminnan suunnittelun tulee olla aina asi-

akaslähtöistä.

Asiakkaiden ohjautuminen tilalle

Kivisalmen hoitokotiin asiakkaat ohjautuvat omasta kodistaan, toisesta palvelukodista tai esimerkiksi Vaalijalan keskuslaitoksista. Sijoittaminen tapahtuu kotikunnan sosiaalitoimen kautta joko siten, että he pyytävät tarjousta suoraan tai toimivat aiemmin tehdyn puitesopimuksen pohjalta.

Asiakkaat käyvät aluksi tutustumiskäynnillä, joita voi olla useampiakin, ja tulevat tämän jälkeen koejaksoille. Maatilan soveltuminen asuinpaikaksi arvioidaan asiakaskohtaisesti. Esimerkiksi, jos henkilö on koko elämänsä asunut kaupunkiympäristössä valojen ja äänien keskellä, muutos kaukana taajamasta sijaitsevalle maaseudulle voi olla suuri. Koejakson jälkeen asuminen jatkuu, mikäli hoitokoti on todettu asiakkaalle soveltuvaksi. Jokaiselle asiakkaalle tehdään palvelusuunnitelma, jota tarkistetaan vähintään vuosittain. Palvelusuunnitelmaa laadittaessa arvioidaan asiakkaan palvelutarvetta ja sovitaan hänen tarvitsemiensa palvelujen tuottamisesta ja tavoitteista.

Osaamisvaatimukset

Hoitokotien henkilöstön pätevyysvaatimukset ja henkilöstömitoitus perustuvat lainsäädäntöön, valvontaviranomaisen (AVI, Valvira) määräyksiin sekä palvelun ostajatahon asettamiin vaatimuksiin.

Kivisalmen hoitokodissa työntekijöillä tulee olla sosiaali- tai terveydenhuollon koulutus (esim. lähihoitaja, sosionomi), minkä lisäksi uusia työntekijöitä palkattaessa yhtenä edellytyksenä on työntekijän kiinnostus ja motivaatio työskennellä

eläinten parissa ja toteuttaa asiastyötä eläinten kautta asiakkaiden hyväksi. Kaikilla ohjaajilla tulee olla myös voimassa oleva ensiapukoulutus (EA1), hygieniapassi, pelastusviranomaisen vaatimat turvallisuuskoulutukset ja tarvittavat lääkeluvat.

Roolit ja vastuut

Palveluasumisen tiedonhallintaan ja asiakastiedon käsittelyyn liittyy runsaasti lainsäädännön ohjeistusta ja viranomaismääräyksiä. Kivisalmen hoitokodilla on käytössään sähköinen asiakastietojärjestelmä.

Kivisalmen hoitokodilla on myös lääkehoitosuunnitelma, mikä on ehdoton vaatimus, silloin kun osallistutaan tavalla tai toisella asiakkaan lääkehoitoon.

Yksikössä on käytössä omaohjaaja-malli, ja omaohjaaja huolehtii palvelusuunnitelman laatimisen ja muut asiakkaaseen liittyvät asiat. Sopimukset kunnan kanssa tekee vastuuhenkilö.

Hoitokoti on vakuuttanut asiakkaat. Asiakkailla on omissa huoneissaan hälyttimet, joilla he saavat yhteyden hoitajiin myös yöllä.

Hinnoittelu

Hinnoittelu tehdään kunkin ostajatahon tarjouspyynnön edellyttämällä tavalla. Tavanomaista on, että asumiselle, aterioille ja hoidolle/hoivalle annetaan jokaiselle oma hintansa.

Arviointi

Kivisalmissa on käytössä Hilikka -toiminnanohjausjärjestelmä ja asiakkaiden toimintakykyä arvioidaan TOIMI-menetelmällä. Asiakastytyvyyttä arvioidaan vuosittaisten asiakas-, omais-, henkilöstö- ja sidosryhmäkyselyjen avulla, ja niistä raportoidaan ostajataholle sopimusten mukaisella tavalla.

Minifarmi laitoksessa, case Juvakoti

Jos pääsy maatilalle ei ole mahdollista, voidaan maatilan ja luonnon elementtejä tuoda laitoksen piha-alueelle ja sisäti-

Kuva: Seija Nissinen

loihin. Piha-alueen hyödyntäminen kuntouttavana pihana on eräänlaista minifarmitoimintaa, jonka rakentamiseksi ei aina tarvita mittavia remontteja ja ulkopuolisten asiantuntijoiden panosta, vaan toimintaa voi käynnistää pienilläkin maatilan elementeillä.

Juvakoti on 38-paikkainen vanhusten tehostetun palveluasumisen yksikkö Juvalla. Asumispalvelujen lisäksi Juvakodin tiloissa toimii päiväkeskus ja seniorineuvonta. Seniorineuvonta järjestää muun muassa ryhmätoimintaa, avoimen kohtaamispaikan toimintaa ja tekee palvelutarpeen arviointia ja palveluohjausta.

Viherympäristön ja puutarhatoiminnan hyvää tekevät vaikutukset on tiedostettu myös Juvakodissa, jossa päätettiin uusia piha-alue asukkaiden hyvinvointia ja toimintakykyä tukemaan samalla kun sisätiloihin tehtiin mittava remontti. Pihapiirin remontti on osa juvalaisen vanhustenhuollon toimintakulttuurin muutosta, jossa ytimenä on laitosrakenteen purkaminen ja ihmislähtöinen vanhustenhoito.

Juvakodin piha-alueen uudistamisen taustalla on ajatus, että viherympäristössä oleilu ja liikkuminen sekä pienimuotoiset

puutarhatyöt voivat parhaimmillaan olla osa normaalia palvelukodin arjessa tapahtuvaa hoidollista tai kuntouttavaa toimintaa. Myös omaiset, henkilökunta ja Juvakodilla ruokailevat tai päivätoimintaan osallistuvat pääsevät osallisiksi vihreästä virkistyksestä.

Piha-alue on suunniteltu ja rakennettu niin, että se mahdollistaa elpymisen, toiminnan ja tekemisen asiakkaan kunnan mukaan. Pihasta löytyy moni-ilmeinen puutarha, joka aktivoi muistisairaita vanhuksia toimintaan, kuten kukkien nyppimiseen ja kasteluun. Puutarha toimii myös aistielämyksen lähteenä, sillä pelkkä oleskelu viherympäristössä raittiissa ilmassa on osa kuntouttavaa työtä. Pihalle voi mennä turvallisesti omissa rytmissä, koska piha-alue on aidattu ja esimerkiksi kompastumista aiheuttavat korkeuserot on minimoitu. Turvalliseksi koettu ympäristö onkin yksi tärkeistä tekijöistä, jotka houkuttelevat vanhuksen ulkotiloihin.

Pihapiiriin on rakennettu kesäkanala. Kanat innostavat ulkoilemaan, ja samalla voi tarkistaa, montako munaa kanat ovat pyöräyttäneet. Erilaiset eläinvierailut Juvakodin sisä- ja ulkotiloissa täydentävät asiakkaiden mahdollisuutta eläinten katseluun ja koskettamiseen.

Pihalle on tehty myös rollaattorirata, jossa pääsee tekemään kävelylenkkiä rollaattorin kanssa tai ilman. Useimmat tarvitsevat hoitajan avukseen lenkille. Pihalle rakennettu grillikatokas on tärkeä tunnelmanluoja ja mahdollistaa ikimuistoiset lettukestit ja nuotiomakkaran paiston myös huonommalla säällä. Grillikatoksen rakensivat juvalaiset metsästysseurojen jäsenet talkoovoimin.

Juvakodin piha-alueen remontissa on ollut osallisena monta toimijaa. Piha-alueen kunnostamisesta ovat vastanneet suurimmalta osin tehtävään palkatut vihersuunnittelijat ja -urakoitsijat. Juvakodin henkilökunta, asiakkaiden omaiset ja asukkaat ovat olleet aktiivisesti mukana suunnittelutyössä. Taloudellista resurssia on saatu Juvan kunnalle testamenta- tuista varoista sekä kunnan omasta budjetista. Järjestöt ja vapaaehtoiset ovat olleet tärkeässä roolissa erityisesti pihan kunnostusvaiheessa toteutettujen talkoopäivien työpanoksena.

Kuntouttavan puutarhatoiminnan juurruttamiseksi osaksi arkea on Juvakodilla tehty ratkaisuja toiminnan organisoimiseksi. Tärkeintä on, että pihan ja puutarhan kuntouttava käyttö on osa arkea, ei erillistä muusta hoito- ja kuntoutustyöstä olevaa toimintaa. Puutarhatoiminnasta kiinnostuneet työntekijät ovat muodostaneet tiimin, joka vastaa toiminnasta yhdessä muiden työntekijöiden kanssa. Työvuorolistoissa varataan työntekijöille aikaa toimia ja ulkoilla pihalla asukkaiden kanssa. Myös vapaaehtoisia on saatu mukaan toimintaan. Erilaiset juhlat ja tapahtumat tekevät toimintaa näkyväksi ja sitouttavat omaisia sekä uusia vapaaehtoisia ja talkoolaisia mukaan.

Hoivamaatilapalveluiden hinnoittelusta

Hinnoitteluun vaikuttavat sekä markkinat, millä toimitaan, että palvelun tuottamisen kustannukset. Alan yleinen hintataso on tärkeää tietää, jotta oma palvelu voidaan asemoida markkinoille. Useimmissa tapauksissa sekä markkinat että kustannukset vaikuttavat hinnoitteluun. Palvelun tuottamisen todelliset kustannukset muodostavat palvelun hinnan alarajan.

Palvelun hinnoittelussa voidaan käyttää esimerkiksi omakustannushinnoittelua. Sen lähtökohtana on huomioida kaikki palvelun tuottamisen aiheuttamat muuttuvat kustannukset, kuten oma ja/tai ulkopuolisen ohjaajan palkka sivukuluineen, asiakkaiden kuljetukset ja ruokailut. Halutulla tavalla voidaan kohdentaa myös osa kiinteistä kustannuksista, esimerkiksi tilat ja markkinointi. Kun tähän omakustannusarvoon lisätään haluttu voitto ja mahdolliset verot, saadaan suoritteelle lopullinen myyntihinta.

Palvelun tuottamisen omakustannukset kattava hinta tai hintaluokka kannattaa olla tiedossa jo palvelujen suunnitteluvaiheessa, kun pitää yhteyttä esimerkiksi palvelua hankkiviin tahoihin. Pientä tarkennusta voi sisältöihin ja hintaan aina tehdä palvelun tarpeen täsmentyessä.

Esimerkilaskelma koskee päivätoiminnan omakustannushinnoittelua. Palkat ovat yleensä suurin kuluerä. Laskennan lähtökohtana on yrittäjän tai yhden työntekijän (tavoite)kuukausipalkka bruttomääräisenä sivukuluineen. Oheisen laskelman mukaisesti yhden henkilön 2 100 € bruttokuukausipalkalla yhden työtunnin hinnaksi sivukuluineen muodostuu noin 22 €.

	kk-palkka	sivukulut 23%	kk-palkka+sivukulut 23%	lomaraha	sivukulut lomaraahan	palkkakulut/vuosi	palkat € / tunti
vastaava ohjaaja	2 100	483	2 583	756	204,12	31 956	21,60
palkat yhteensä	2 100	483	2 583	756	204,12	31 956	

Taulukko 1. Tuntipalkan laskeminen bruttokuukausipalkan mukaisesti sivukuluineen.

Työpainotteinen päivätoiminta kuljetuksineen, ei aterioita	tunnit	tuntihinta	€/päivä
palkat	6	21,60	129,55
valmistelut	2	21,60	43,18
tilavuokra €/pv			20,00
tarvikkeet €/pv			5,00
yleiskulut 5% palkoista			8,64
			206,37

Yleensä päivätoimintapäivän kesto on kuusi tuntia matkoineen ja ruokailuineen. Koska päivätoimintapäiviä todennäköisesti joudutaan valmistelemaan etukäteen, ja päivän päätteeksiin tekemään työtehtäviä, on huomioitava myös näihin käytettävä aika. Myös päivätoimintaan tarvittavat tarvikkeet, esimerkiksi tarvittava suojavaatetus, on huomioitava. Ehkäpä olisi kohtuullista maksaa korvausta myös tilojen käytöstä. Myös toiminnan laskuttaminen, siitä raportointi ja yhteisissä palavereissa käyminen vie aikaa.

Palvelun voi myydä pakettina, johon sisältyy "kaikki" tai siten, että eri osa-alueet, esimerkiksi kuljetukset ja ruokailut, on hinnoiteltu erikseen. Mikäli asiakkaat kuljetetaan itse päivätoimintaan ja takaisin, on huomioitava polttoaine- ynnä muiden kulujen lisäksi kuljetuksiin kuluva aika.

Ateriat hinnoitellaan yleensä erikseen aterioittain, ja neuvottelussa sovitaan, mitä aterioita tulee mukaan, ja maksaako ne asiakas itse vai palvelua ostava taho. Aterian hinnan on syytä olla erillään myös siksi, että mikäli asiakas on poissa äkillisesti ilman ennakkoilmoitusta, laskutetaan päivämaksu, mutta ei aterioita. Hinnoittelussa voi myös pohtia, kannattaako ateriat valmistaa itse vai ostaa ulkopuolelta, esimerkiksi naapurin pitopalvelusta.

Oheisten laskelmien mukaan yhden päivätoimintapäivän tuottaminen yhden henkilön työpanoksella kuljetuksineen ilman ruokailuja maksaa noin 200 euroa. Mikäli asiakkaita olisi kolme, muodostuisi päivätoiminnan hinnaksi noin 67 €/henkilö/päivä. Kyseinen hinta on omakustannushinta eli siinä ei ole lainkaan katetta.

Ohjattavien asiakkaiden määrä riippuu työtehtävistä ja asiakkaiden toimintakyvystä. Käytännön ja turvallisuuteen liittyvistä syistä johtuen yleensä toiminnassa on mahdollista olla vain 2-5 henkilöä ohjaajaa kohden. Mikäli toiminta tapahtuu yhteisessä työtilassa, tutuksi tulleiden töiden parissa tai esimerkiksi puutarhassa, voi päivätoiminnassa ohjattavien määrä olla jopa 6-10 henkilöä ohjaajaa kohden.

Kannattaa myös arvioida omia voimavaroja; kuinka monta päivää viikossa yrittäjä/työntekijä jaksaa ja/tai ehtii ohjata päivätoimintaa muiden mahdollisten tehtäviensä ja töidensä lisäksi.

Perhehoidon palkkiot ja kulukorvaukset

Perhehoito ei ole kilpailutuksen piirissä vaan kunnat ja kuntayhtymät ostavat sitä yksityisiltä henkilöiltä toimeksiantosopimuksella. Perhehoitoa säätelee laki perhehoidosta, jossa on määritelty minimihinnat vuorokautiselle hoitopalkkiolle ja kulukorvaukselle sekä muun muassa käynnistämismaksukselle. Koska laki määrittelee vain perhehoidon hinnan alarajat, hoitopalkkioissa on käytännössä kuntakohtaisia eroja. Vuoden 2017 alusta perhehoitolain mukaisen perhehoitopalkkion vähimmäismäärä on 784,03 € ja kulukorvauksen vähimmäismäärä 411,52 € kuukaudessa asiakasta kohden. Vuonna 2017 kulukorvaussuositus 0-16 -vuotiaille lapsille on 528,81 € kuukaudessa.

Hallituksen poliittinen päätös perhehoidon lisäämiseksi voi ohjata kuntia nostamaan palkkioita. Perhehoito voi olla "ponnahduslautaa" sosiaalipalvelujen tuottajaksi, minkä myötä voi saada arvokasta kokemusta palveluntuottajana ja luoda verkostoja potentiaalisten palvelun ostajien kanssa.

Asiakaspalautteesta ja toiminnan arvioinnista

Tavoitteellinen hoivamaatilatoiminta sisältää sekä toimintaan osallistuvan asiakkaan että hoivaa tuottavan maatilalla kannalta tarkoituksenmukaista seuranta- ja arviointia. Toiminnan seurannan ja arvioinnin käytännöt tulee miettiä tapauskohtaisesti. Arvioinnin tulee tukea toiminnan kehittämistä asiakkaan toimintakykyä tukevasti niin, että arviointikäytännöt ovat helposti ja vaivattomasti toteutettavia.

Asiakasta koskevasta seurannasta ja arvioinnista sovitaan yleensä asiakas-, palvelu- tai vastaavassa suunnitelmassa. Erityisen tärkeää on seurata toiminnan vaikutuksia henkilön terveyteen ja hyvinvointiin sekä asiakkaan toimintakykyssä tapahtuvia muutoksia. Onnistuneen ja aidosti toimintaa kehittävän ja tukevan arvioinnin edellytykset ovat:

- Toiminnan tavoitteet on kirjattu näkyvästi, ja tavoitteiden pohjalta on määritelty ne toimintakyvyn osa-alueet, joita kunkin asiakkaan kohdalla arvioidaan
- Arviointi toteutetaan toimintaan soveltuvaa mittaria (esimerkiksi kyselyt) hyödyntäen
- Arviointi on säännöllistä
- Työntekijät ovat sitoutuneet keräämään systemaattisesti tietoa asiakkaiden toimintakyvystä
- Asiakkaan toimintakykyä ja siinä tapahtuvia muutoksia sisältävää arviointitietoa hyödynnetään toiminnan kehittämiseksi ja räätälöimiseksi kunkin asiakkaan hyvinvointia edistävällä tavalla

Asiakkaan toimintakyvyn seurannan ja arvioinnin välineenä voidaan hyödyntää jo kehitettyä, testattua ja vakiintunutta toimintakykymittaria, tai arviointi voidaan toteuttaa toimintaa varten räätälöidyn arviointimittarin avulla. Olemassa olevia toimintakykymittareita löytyy muun muassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämästä TOIMIA-tietokannasta. Myös tämän oppaan liitteenä on yksi erityisesti maatalo- ja puutarhatoimintaan kehitetty toimintakykymittari.

Toimintakykymittareiden ohella voi arvioinnissa hyödyntää erilaisia asiakaspalautekyselyitä sekä asiakkaiden päiväkirjatyöskentelyä. Päiväkirjatyöskentelyssä asiakas voi toimintapäivän loppuun kirjoittamalla, piirtämällä ja/tai (valo)kuvien avulla vetää yhteen päivän sisällön:

- millaisia työtehtäviä päivään sisältyi
- mitkä tehtävät olivat mielekkäitä ja motivoivia, mitkä eivät
- mitä tehtäväkokonaisuuksia saatiin valmiiksi
- mitä työvälineitä ja -menetelmiä käytettiin
- miten työt jatkuvat ensi kerralla
- miten asiakas koki työtehtävät

Kuva: Jonna Pekonen

Parhaimmillaan säännöllinen päiväkirjan päivittäminen motivoi ja antaa perspektiiviä työskentelylle. Tällöin sekä asiakas että ohjaaja voivat seurata työskentelyä ja siinä edistymistä. Päiväkirjan merkitys asiakkaalle voi olla hyvinkin suuri, ja sen kautta voi esitellä omaa toimintaansa ja työskentelyään tilalla vaikkapa omalle perheelleen tai muulle lähipiirilleen.

Myös tilan väki voi pitää omaa maatilatoiminnan päiväkirjaa, joka kerryttää materiaalia toiminnan esittelyyn ja markkinointiin.

Vinkkilaari yhteistyöhön (maa)kunnan kanssa

Kunta (tulevaisuudessa maakunta) järjestää suuren määrän sosiaali- ja terveyspalveluja ja on parhaimmillaan pitkäjänteinen ja varma asiakas. Se ostaa järjestämisvastuunsa ja palvelutarvearvioinnin piiriin kuuluvia palveluja. (Maa)kunnan asukkaat, toimintapa ja lainsäädäntö yhdessä määrittävät ostojen erityispiirteet.

PAIKANNA PALVELUTUOTTEESI MAKSAVA ASIAKAS

Onko ajattelemasi palvelutuote sosiaalipalvelua, virkistyspalvelua vai jotakin muuta? Pohdi, sopiiko se yhteistyöhön (maa)kunnan kanssa.

KENELLE?

Hahmottele käsitystäsi palveluun osallistuvasta asiakkaasta. Millaisen asiakasryhmän kanssa tahtoisit ja osaat luontevimmin toimia? Ovatko olosuhteet tälle ryhmälle sopivat ja turvalliset? Millaisia mahdollisuuksia ja rajoitteita maatilaympäristösi tämän toimijan kannalta tarjoaa?

YMMÄRRÄ MAKSAVAN ASIAKKAAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Tutustu alueesi sosiaali- ja terveyssektorin toimintaan esimerkiksi palvelualojen verkkosivujen kautta. Näin tiedät, mitkä ovat toimialan tavoitteet, miten se on organisoitu ja kuka tekee tarjoamaasi palvelua koskevat ratkaisut. Opi myös käyttämään termejä maksavan asiakkaan mukaan, sillä niissä on alueellisia eroja.

TEE ALUSTAVA PALVELUTARPEEN KARTOITUS

Ota yhteyttä paikantamiisi päätöksiä tekeviin tai esitteleviin viranhaltijoihin. Laita sähköpostia tai tartu luuriin. Keskustele ja kysy suoraan, onko ajattelemallesi asiakasryhmälle alueella (osto)palvelujen lisätarvetta. Miten näitä palveluja alueella hankitaan? Tehdäänkö alalla suorahankintoja? Kuuntele tarkkaan, millaisia arvioita toimialansa asiantuntijat palveluideastasi antavat. Ole valmis tarvittaessa muuttamaan alustavaa suunnitelmaasi.

SELVITÄ OSTAJAN HINTATASOT JA "PELIVARA"

Julkiset palvelumäärärahat ovat usein niukat. Joillekin sosiaalipalveluille on alueella kiinteähintaiset korvaustasot palveluntuottajasta riippumatta. Esimerkiksi toimeksiantosuhteinen perhehoito on tällainen. Joissakin ostopalveluissa viranomaisella on myös tarveharkintaista pelivaraa. Selvitä, onko maatilalähtöisyydellä tai tarjoamillasi erityspiirteillä saatavissa lisähintaa.

KATSO AIDAN TOISELLEKIN PUOLELLE

Älä tyydy ensimmäiseen näkemykseen. Viranomaiset ovat ihmisiä – siis erilaisia. Joskus on viisasta kuulla toinenkin mielipide. Voit selvittää palvelutarvetta ja näkemyksiä myös omaa lähialuetta tai (maa)kuntaasi laajemmalta alueelta. Sote-palveluja hankitaan usein yli (maa)kuntarajojen.

OLE LÄPINÄKYVÄ

Muista, että maksava asiakas saattaa haluta asioita, joista ei ole itsekään vielä tietoinen. Pyydä kunnan (maakunnan) vastuutoimijoita käymään paikalla, järjestä avoimien ovien päiviä – ole avoin yhteiskuntaa kohti ja näytä, millaisia toimintamahdollisuuksia maaseutu ympäristössäsi on. Läpinäkyvyydestä on hyötyä myös naapurisuhteissa, mikäli hoivamaatilatoiminta herättää paikallisyhteisössä kysymyksiä.

ÄLÄ EPÄRÖI LASKESKELLA

Laske, saisitko vallitsevalla hintatasolla palvelun tuottamisesta aiheutuvien kustannusten jälkeen riittävän korvauksen työllesi.

Tyydyttävä korvaustaso riippuu palkkavaatimuksestasi. Montako asiakasta/asiakaspäivää tarvitsisit päästäksesi palkkatavoitteeseesi? "Ekselöinti" on usein käytettyä taulukkolaskentaa, ja on monta tapaa ekselöidä. Samat laskelmat voit toteuttaa myös kynällä ja paperilla.

TUNNUSTELE JA TUTUSTU

Mahdolliset aineelliset investoinnit hoivamaatilatoimintaan vaativat pitkälle mietityn liiketoimintasuunnitelman. Miksi et ensin kokeilisi matalan kynnyksen toimintamalleja hoivamaatilatoimintaan? Esimerkiksi tukiperhetoiminta tai lyhytaikainen perhehoito tarjoavat sinulle valmennusta ja kosketuspintoja alaan sitomatta sinua vielä liikaa.

PYYDÄ APUA JA KYSY NEUVOJA

Hoivamaatilatoimintaan on saatavissa monenlaista apua ja neuvoja. Esimerkiksi Leader-toimintaryhmillä (www.leadertsuomi.fi), elinkeinoyhtiöillä (www.yrityssuomi.fi), uusyrityskeskuksilla (www.uusyrityskeskus.fi) tai alueesi oppilaitoksilla on valmiuksia auttaa sinua liiketoiminnan eri vaiheissa.

Oppilaitoksilta voit tiedustella esimerkiksi opinnäytetyötään tekevää sosionomi- tai sosiaalityön opiskelijaa ideoimaan kanssasi hoivamaatilatoiminnan kehittämistä. Opiskelijoilla on usein tuoreita ajatuksia ja ulkopuolista näkökulmaa, joista voit saada arvaamatonta hyötyä. Alueellasi voi olla jo käynnissä alaa tukevia kehittämishankkeita, joihin voit päästä mukaan. Kehittämishankkeissa toteutetaan esimerkiksi monenlaisia lyhytkoulutuksia, opintomatkoja ja verkostoitumistilaisuuksia.

Nämä ovat hyviä paikkoja tunnustella, olisiko hoivamaatilatoiminta sinun juttusi.

Seuraa hanketoimintaa esimerkiksi Green Care Finland ry:n verkkosivuilta www.gcfinland.fi

Kuva: Shutterstock

Palvelun tuottamisessa muista myös nämä!

Panosta palautteeseen ja tuotekehitykseen!

Sosiaalipalvelun tuottaminen on ihmistyötä ja vuorovaikutusta erilaisten ihmisten kanssa. Huomioi ja hyödynnä toimintaan osallistuvien palaute ja kokemukset, joita voit kerätä monilla tavoilla. Kaikkea asiakaspalautetta voi käyttää osana vastuullista omavalvontaa ja toiminnan jatkuvaa kehittämistä.

Huolehdi hyvinvoinnista ja aseta rajat!

Hoivamaatilatoiminnassa asiakkaat tulevat tilalle. Tämä merkitsee yksityisen ja julkisen tilan sekoittumista. Joudut ehkä miettimään rajanvetoa myös perheenjäsenten ja asiakkaiden välillä. Myös työn ja vapaa-ajan rajat voivat liudentua, etenkin jos asiakkaat yöpyvät tilalla. Rajanvedon kysymykset on tarpeen tiedostaa ja käydä ne läpi kaikkien osapuolten kanssa: toimintaan osallistuvan asiakkaan, tämän lähipiirin, perheenjäsenten ja maksavan asiakkaan. Periaatteet on tarpeen kirjata asiakas- tai palvelusopimuksiin. Rajanveto ja rajojen kunnioittaminen ovat samalla osa hoivamaatilatoimijan hyvinvoinnista huolehtimista.

Verkostoidu vertaisiin!

Hakeudu yhteyksiin vertaistoimijoihinesi kanssa. Toinen vastaavanlaista hoivamaatilatoimintaa harjoittava ymmärtää parhaiten kohtaamiasi haasteita ja voi auttaa kiperissä kysymyksissä. Vertaisverkostot voivat tukea myös jaksamistasi monilla tavoin. Verkostoissa on valinnanvaraa. Valtakunnallinen Green Care Finland ry tarjoaa verkoston hoivamaatilatoiminnan edunvalvonnan ja kehittämisen tueksi Green Care -sateenvarjon alla. (www.gcf Finland.fi) Perhehoitajilla on oma järjestönsä perhehoitoliitto. (www.perhehoitoliitto.fi) Myös esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan yrittäjillä on Suomen yrittäjissä oma toimialajärjestö TESO, ja TESO:lla edelleen aluejärjestöjä. (www.teso.fi)

III SÄÄNNÖKSIÄ JA "BYROKRATIAA" // Teija Skyttä

Mikäli palveluntuottaja toimii sosiaalipalveluiden tuottamisen markkinoilla, on tiettyjen hallinnollisten reunaehtojen hahmottaminen välttämätöntä. Tämän vuoksi tähän lukuun on koottu säännöksiä esimerkiksi yksityisistä sosiaalipalveluista ja omavalvonnasta. Lisäksi luvussa tuodaan esiin näkökulmia julkisista hankinnoista. Painotamme kuitenkin, että hallinnolliset reunaehdot, joita myös byrokratiaksi nimitetään, eivät ole kertaakaan osoittautuneet hoivamaatilatoiminnan esteeksi. Asenne ratkaisee, ja apua paperisotaan on aina saatavissa.

Julkiset ja yksityiset sosiaalipalvelut

Kunnat vastaavat sote-rakenneuudistukseen asti sosiaalipalvelujen järjestämisestä. Kunta voi tuottaa sosiaalipalvelut yksin tai ostaa sosiaalipalveluja muilta kunnilta. Kunnat voivat myös muodostaa keskenään kuntayhtymiä ja ostaa palvelut näiltä omistamiltaan kuntayhtymiltä. Kunta voi myös ostaa sosiaalipalveluja järjestöiltä, yksityisiltä palveluntuottajilta tai valtiolta.

Sosiaalipalveluja ovat sosiaalityö, sosiaalipäivystys, kotipalvelut, omaishoidon tuki, asumispalvelut, laitoshoido, perhehoito, kuntoutus, lasten ja perheiden palvelut, ikäihmisten palvelut, vammaispalvelut sekä päihdetyö ja päihdepalvelut.

Yksityiset sosiaalipalvelut täydentävät kunnallisia palveluja ja tarjoavat niille vaihtoehtoja. Vuonna 2010 yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajia oli 2 922, ja näillä oli toimintayksiköitä yhteensä 4 350. Yleisimpiä yksityisiä sosiaalipalveluja ovat lasten ja nuorten laitos- ja perhehoito, palveluasuminen ja kotipalvelut sekä lasten päivähoido.⁸

Viranomaiset

Valtakunnallinen koordinaatiovastuu sosiaalihuollon valvonnassa on Valviralla (Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto). Valvira on valtakunnallinen ohjaus-, lupa- ja valvontaviranomainen, joka ohjaa myös aluehallintovirastojen (AVI), toimintaa niin, että sosiaalihuollon lupahallinto, ohjaus ja valvonta ovat mahdollisimman yhdenmukaisia koko maassa. Aluehallintovirastoja (AVI) on kuusi, ja kukin niistä valvoo ja ohjaa toimialueellaan kunnallisia ja yksityisiä sosiaalihuollon palveluja. Valvira ja aluehallintovirastot valvovat muun muassa palvelujen sisältöä ja asiakkaiden kohtelua sekä palveluihin liittyvien määräaikaisten noudattamista kunnissa.

Kuntatasolla yksityisten palvelujen valvonnasta vastaa sosiaali- ja terveystoimi tai muu vastaava toimielin.

Yksityisen sosiaalipalvelun tuottamisen edellytykset

Palvelun tuottamisen edellytykset on kirjattu lakiin yksityisten sosiaalipalvelujen tuottamisesta, jonka tarkoituksena on varmistaa, että yksityisiä sosiaalipalveluja käyttävän asiakkaan oikeus laadultaan hyviin sosiaalipalveluihin toteutuu, ja sitä sovelletaan yksityisten sosiaalipalvelujen tuottamiseen, toteuttamiseen ja valvontaan, jollei lailla toisin säädetä. Yksityisten sosiaalipalvelujen toteuttamisesta ohjaa lisäksi muun muassa myös laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.

Tilat, varusteet ja henkilöstö

Toimintayksikössä tulee olla riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja varusteet sekä toiminnan edellyttämä henkilöstö. Toimitilojen tulee olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle ja muulle huolenpidolle sopiva. Henkilöstön lukumäärän tulee olla riittävä palvelujen tarpeeseen ja asiakkaiden lukumäärään nähden.

Kirjalliset sopimukset

Yksityisen palveluntuottajan ja -ostajan on tehtävä kirjallinen sopimus. Tämä on myös arvonlisäverottomuuden edellytys. Asiakkaan palvelujen tarve voi aiheutua esimerkiksi sairaudesta, vammaisuudesta tai ikääntymisestä johtuvasta toimintakyvyn alenemisesta sekä lasten ja nuorten hoitoon ja huoltoon liittyvistä syistä. Sopimuksesta tulee käydä ilmi muun muassa mitä palveluja, kuinka paljon ja millä hinnalla asiakkaalle myydään.

⁸ Tilastotietoja löytyy esim. Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilta

Palvelujen laatu

Yksityisten sosiaalipalvelujen on perustuttava sopimukseen tai kunnan tekemään hallintopäätökseen sekä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain mukaisesti laadittuun palvelu-, hoito-, huolto- tai kuntoutussuunnitelmaan taikka muuhun vastaavaan suunnitelmaan.

Vastuuhenkilön kelpoisuus

Henkilöstöltä vaadittavista kelpoisuuksista säädetään sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa laissa. Toimintayksiköllä tulee olla vastuuhenkilö, joka vastaa siitä, että toimintayksikössä toteutettavat palvelut täyttävät niille asetetut vaatimukset. Ympäri vuorokautista sosiaalipalvelua antavan toimintayksikön vastuuhenkilön kelpoisuusvaatimus on tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto, alan tuntemus sekä riittävä johtamistaito. Korkeakoulututkinnolla tarkoitetaan edellä sekä ammattikorkeakoulussa että yliopistossa suoritettua tutkintoa. Aikaisemmat opistoasteiset tutkinnot rinnastetaan ammattikorkeakoulututkintoon. Muuta kuin ympärivuorokautista sosiaalipalvelua antavan toimintayksikön vastuuhenkilön kelpoisuusvaatimus on tehtävään soveltuva ammattitutkinto tai muu soveltuva koulutus.

Palvelu- tai muu vastaava suunnitelma

Jos asiakas hankkii palvelut suoraan yksityiseltä palveluntarjoajalta kirjalliseen sopimukseen perustuen, on palveluntarjoajalla vastuu laatia palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma. Silloin kun sosiaalihuollon palvelu toteutuu kunnan päätöksen perusteella yksityisen sosiaalipalvelun tuottajan tuottamana, vastuu suunnitelman laatimisesta kuuluu kunnan sosiaaliviranomaiselle. Laadittaessa asiakas- tai palvelusuunnitelmaa tulisi tavoitteena olla esimerkiksi kunnan viranhaltijan ja asiakkaan yhteinen näkemys asiakkaan toimintakyvystä ja tarvittavista palveluista. Asiakkaan näkemys, toivomukset ja mielipiteet tarvittavista palveluista ja tukitoimista kirjataan suunnitelmaan. Suunnitelmasta tulee ilmetä sosiaalihuollon tarpeen peruste, asiakkaan toimintakyky, palvelujen ja hoidon tarve, palvelujen ja hoidon tavoitteet, toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja tarpeen vaatiessa myös hoito-ohjeet. Suunnitelmaa ei tarvitse laatia, mikäli kyseessä on tilapäinen neuvonta ja ohjaus, tai jollei suunnitelman laatiminen muutoin ole ilmeisen tarpeellista.

Hoivapalvelut maatalan liitännäiselinkeinona

Myös maatilat voivat tuottaa yksityisiä sosiaalipalveluja. Palvelut tuotetaan maatalouden liitännäiselinkeinona, eikä tähän tarvita erillistä y-tunnusta.

Käytännössä verottaja ei kiinnitä juurikaan huomiota toiminnan alkuvaiheessa oleviin liitännäistoimiin, riippumatta siitä, minkä sisältöisiä ne ovat. Yleensä toimialoja (maatilat tuotanto, hoivapalvelut) suhteutetaan toisiinsa, ja mikäli liikevaihtojen suhde muuttuu useaksi vuodeksi liitännäispainotteiseksi tai liitännäisen liikevaihto kohoaa useisiin kymmeniin tuhansiin euroihin, lähettää verottaja yleensä ensin kyselyn toiminnasta ja ohjeistaa yrittäjää tämän jälkeen. Käytännössä tämä tarkoittaa, että verottaja ohjeistaa yrittäjää ensin täyttämään YTJ:n lomakkeen Y6, muutos- ja lopettamisilmoitus, ja ilmoittamaan tarvittavat muutokset ja tekemään jatkossa myös elinkeinotoiminnan veroilmoituksen (lomake 5). Lisäohjeita on saatavilla syventävistä vero-ohjeista verohallinnon verkkosivuilta www.vero.fi hakusanoilla elinkeinotoiminta ja maatalous.

Hoivapalvelujen arvonnisäverokohtelu

Arvonnisäverolain mukaan sosiaalihuoltona tapahtuvasta palvelujen ja tavaroiden myynnistä ei suoriteta arvonnisäveroa. Hoivamaatilatoiminnan harjoittaja voi siis myydä sosiaalihuoltopalveluja arvonnisäverottomasti, jos toiminta on sosiaaliviranomaisten valvomaa ja palvelut myydään sosiaalihuollon tarpeessa olevalle henkilölle, jonka toimintakyky on alentunut esimerkiksi iän tai sairauden takia.

Asiakaskohtaista sosiaaliviranomaisen päätöstä ei tarvita, mutta seuraavien edellytysten on täyttyvä:

1. Palveluntuottaja on rekisteröity yksityisten palvelujen tarjoajien rekisteriin tai hän on tehnyt toiminnastaan ilmoituksen siihen kuntaan, jonka alueella palveluja tuotetaan.
2. Sosiaalihuolto perustuu joko viranomaisen päätökseen tai palveluntuottajan ja asiakkaan väliseen kirjalliseen sopimukseen. Toisin sanoen kaikki sopimukset on tehtävä kirjallisina.
3. Palveluntuottajalla on vastuuhenkilö, joka vastaa palvelujen laadusta.
4. Palveluntuottajalla on asiakkaan kanssa yhteistyössä tehty palvelu- tai muu vastaava suunnitelma.
5. Palveluntuottajalla on omavalvontasuunnitelma, jonka toteutumista palveluntuottaja seuraa. Omavalvontasuunnitelma on siten yksi arvonlisäverottomuuden edellytys.

Arvonlisäverottomuus koskee ainoastaan niitä palveluja ja sitä palvelujen laajuutta, jossa yksityinen palveluntuottaja on merkitty rekisteriin tai on tehnyt ilmoituksen yksityisten sosiaalipalvelujen tuottamisesta. Muissa tapauksissa myynti on arvonlisäverollista.

Ilmoitus yksityisten sosiaalipalvelujen tuottamisesta: luvanvaraista vai ilmoituksenvaraista toimintaa?

Yksityiset palvelut jaetaan **ilmoituksenvaraisiin** sosiaali- ja terveyspalveluihin, **ilmoituksenvaraisiin tukipalveluihin** sekä **luvanvaraisiin** sosiaali- ja terveyspalveluihin. Ennen toiminnan aloittamista yksityisen sosiaali- ja terveyspalveluntuottajan tulee rekisteröityä palvelusta riippuen Aluehallintoviraston, Valviran tai kunnan omaan palveluntuottajien rekisteriin.

Ilmoituksenvaraista on sellainen yksityinen sosiaalipalvelu, joka ei ole ympärivuorokautista palvelua. Ilmoituksenvaraisia sosiaalihuollon palveluja, jotka rekisteröidään AVI:n ylläpitämään rekisteriin, ovat muun muassa eri asiakasryhmien kotipalvelut, erityyppiset päivä- ja työtoiminnat, ei-ympärivuorokautiset asumispalvelut ja muut sosiaalihuollon avopalvelut. Kirjallinen ilmoitus on tehtävä ennen toiminnan aloittamista, olennaista muuttamista tai lopettamista kunnan toimielimelle siinä kunnassa, jossa palveluja tuotetaan. Ilmoituksessa on mainittava vastaavat tiedot kuin lupahakemuksessa. Kunnan toimielin tarkastaa ilmoituslomakkeen tiedot ja liittää ilmoitukseen oman lausuntonsa siitä, täyttääkö ilmoituksenvarainen palvelutoiminta yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa säädetyt edellytykset, ja ilmoittaa edellä mainitut tiedot AVI:lle yksityisten palvelujen antajien rekisteriin merkitsemistä varten. AVI tekee päätöksen ilmoituksenvaraisen toiminnan merkitsemisestä rekisteriin.

Ilmoituksenvaraisia tukipalveluita ovat eri asiakasryhmille tarkoitettut kotipalvelut ja henkilökohtainen apu (esimerkiksi ateria-, vaatehuolto-, kylvytys-, siivous-, kuljetus-, saattaja- sekä sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut). Niihin rinnastettavia palveluja tai yksityistä perhepäivähoitoa ei enää merkitä rekisteriin. Näitä palveluja koskeva ilmoitus on kuitenkin tehtävä siihen kuntaan, jossa palveluja annetaan, ja asia käsitellään kunnassa. Kunnalla on pääasiallinen valvontavastuu ilmoituksenvaraisista tukipalveluista. Kun kunnan toimielimelle saapuu ilmoitus kotipalvelun tukipalvelusta tai muusta palvelusta, jota ei merkitä rekisteriin, toimielimen on suositeltavaa ratkaista hallintopäätöksellä, onko kyseessä sosiaalihuoltolain mukainen palvelu. Näin asia tulee riittävästi dokumentoiduksi, mikä helpottaa muun muassa palvelujen arvonlisäverokohtelun arvioimista. Lisäksi hallintopäätöksen tekeminen varmistaa palveluntuottajan oikeusturvaa, sillä päätökseen voi tarvittaessa hakea muutosta hallinto-oikeudelta.

Luvanvaraista on sellainen yksityinen sosiaalipalvelu, jossa asukkaiden lisäksi myös henkilöstöä on paikalla ympäri vuorokauden. Ympärivuorokautisia yksityisiä sosiaalipalveluja antavan palveluntuottajan on haettava toiminnalleen aluehallintoviraston (AVI) lupa. Lupahakemus tehdään sille AVI:lle, jonka alueella palveluja annetaan. Ympärivuorokautisten palvelujen kohdalla toiminnan lähtöedellytys on aluehallintoviranomaisen myöntämä lupapäätös, eli toimintaa ei saa aloittaa ennen kuin lupa on myönnetty.

Ennen uuden yrityksen toiminnan käynnistymistä kunta laatii palveluntuottajan täyttämän ilmoituksen liitteeksi lausunnon siitä, täyttyvätkö toiminnassa lain edellytykset. Toiminta virallistuu yksityiseksi sosiaalipalveluksi, kun palvelu merkitään ilmoituksen perusteella kunnan ylläpitämään tukipalveluntuottajarekisteriin.

Ilmoituksessa ja lupahakemuksessa vaadittavat tiedot

Ilmoituslomakkeen yksityisten sosiaalipalvelujen tuottamisesta saa esimerkiksi www.yrityssuomi.fi -sivustolta.

Lupahakemuksessa on mainittava:

- 1)** palvelujen tuottajan nimi, henkilötunnus tai yritys- ja yhteisötunnus, yhteystiedot sekä yrityksen toimitusjohtajan tai muun liiketoiminnasta vastaavan henkilön nimi ja yhteystiedot
- 2)** niiden toimintayksiköiden nimet ja yhteystiedot, joita varten lupaa haetaan
- 3)** haettavan luvan perusteella annettavien sosiaalipalvelujen sisältö ja tuottamistapa sekä niiden suunniteltu laajuus kussakin toimintayksikössä
- 4)** asiakaspaikkojen lukumäärä kussakin toimintayksikössä
- 5)** vastuuhenkilön nimi, henkilötunnus, yhteystiedot, koulutus, työkokemus ja tehtävä toimintayksikössä
- 6)** muun henkilöstön määrä ja koulutus
- 7)** tieto rekisteröitymisestä ennakkoperintälaissa (1118/1996) tarkoitettuun työnantajarekisteriin
- 8)** toiminnan suunniteltu aloittamispäivä
- 9)** asiakasasiakirjojen säilyttämispaikka, selvitys asiakasrekisterinpidon keskeisistä periaatteista ja rekisterinpidosta vastaava henkilö sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (159/2007) 20 §:n 4 momentissa tarkoitettu tietosuojavastaava
- 10)** palvelujen laadun, turvallisuuden ja asianmukaisuuden arvioimiseksi tarvittavat muut tiedot

Kuva: Manu Eloaho

Lupahakemuksen ja/tai ilmoituksen liitteet

1) kaupparekisteriote tai jäljennös elinkeinoilmoituksesta

Kaupparekisteri on julkinen ja virallinen rekisteri yrityksistä, ja sitä ylläpitää Patentti- ja rekisterihallitus. Mikäli yritysrekisteriin ei ole toiminnan määrittelyihin aiemmin merkitty sosiaalipalvelujen tuottamista, ja niitä kuitenkin ryhdytään tuottamaan, tulisi siitäkin tehdä ilmoitus/lisäys yritysrekisteriin. Ajantasaisen kaupparekisteriotteen voi esimerkiksi tilata sähköisesti PRH:n Virre-palvelusta.

2) jäljennös yhtiöjärjestyksestä, yhtiösopimuksesta tai säännöistä

Joskus yhtiötä, yhteisöä tai säätiötä voidaan pyytää toimittamaan kaupparekisteriotteen lisäksi jäljennös yhtiöjärjestyksestä, yhtiösopimuksesta tai säännöistä. Kyseessä on em. perustamisvaiheessa laaditut dokumentit, jotka on toimitettu PRH:een ja ne ovat esimerkiksi sähköisesti tilattavissa PRH:en Virre-palvelusta.

3) toimintasuunnitelma

Toimintasuunnitelmalle ei ole annettua valmista pohjaa. Joskus liiketoimintasuunnitelmamallien yhteydessä on malleja myös vuosittaisille toimintasuunnitelmille, mutta malleista pitää kuitenkin itse muokata tarkoitukseen sopivat. Malleissa on esitelty toiminnan sisältö, sen suunniteltu laajuus, käytetyt alihankkijat, selvitys asiakaskunnasta, henkilöstösuunnitelma ja -rakenne.

4) jäljennös palvelujen vastuuhenkilön tutkintotodistuksista ja selvitys työkokemuksesta

Kirjallinen selvitys em. todistuksista ja työkokemuksesta.

5) henkilötietolain 10§ mukainen rekisteriseloste (saatavissa osoitteessa tietosuoja.fi)

Rekisteriseloste on henkilötietolain mukaan oltava olemassa aina silloin, kun pidetään yllä jonkinlaista henkilörekisteriä. Esim. yhdistykset pitävät rekisteriä jäsenistään, ja sosiaalipalveluja tuottavilla on rekisteri asiakkaistaan jne. Rekisteriseloste tulee olla yrityksellä kaikkien nähtävillä. Rekisteriselosteessa kerrotaan, kuka on rekisterinpitäjä, miksi tietoja kerätään ja mitä tietoja henkilöistä kerätään, kenelle niitä luovutetaan jne. Henkilötietolaki edellyttää myös rekisteriselosteen laatimista henkilökuntaa koskevan tiedon käsittelystä.

Sivulla <http://www.tietosuoja.fi/fi/index/materiaalia/lomakkeet/rekisteri-jatietosuojaselosteet.html> on rekisteriseloste-pohjat eri tarkoituksiin ja runsaasti ohjeistusta.

Lupahakemuksen toimintayksikkökohtaiset liitteet

6) toiminnassa käytettävien huonetilojen ajantasainen pohjapiirustus ja käyttösuunnitelma.

7) pelastussuunnitelma ja poistumisturvallisuusselvitys

Pelastussuunnitelman lomakkeet, liitteet ja ohjeistukset löytyvät esimerkiksi www.spek.fi/Suomeksi/Turvatieo/Pe-lastussuunnitelma/Malli-ja-lomakkeet. Pelastussuunnitelman sisältö ja liitteet määrittyvät tilojen, tiloissa oleskelevien henkilöiden määrän ja toiminnan laadun mukaan. Pelastussuunnitelman liitteeksi laaditaan poistumisturvallisuusselvitys tapauksissa, joissa pelastuslaki sitä edellyttää (esimerkiksi kaikilta hoitolaitoksilta sekä palvelu- ja tukiasumiseen käytettäviltä kohteilta).

8) pelastusviranomaisen lausunto

Pelastusviranomaiset tarkastavat pelastussuunnitelman tarkastuskäynnillään.

9) terveydensuojeluviranomaisen lausunto

Terveydensuojeluviranomainen laatii tarkastuskäyntinsä pohjalta.

10) sen kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tai toimielimen määräämän viranhaltijan lausunto, jossa palveluja annetaan

Sosiaalihuollosta vastaavat tarkastavat, kuinka tilavaatimukset ja esteettömyysvaatimukset täyttyvät suunniteltua kohderyhmää ajatellen. Koska sosiaalihuollon palveluja on kovin erilaisia, on tilojen tarkastamisessa ja lausunnon antamistavoissa eroja. Kunnan lausunto menee tavallisesti AVI:lle silloin kun haetaan lupaa, jonka AVI myöntää. Useimmat sosiaalihuollon palvelut ovat kuitenkin ilmoituksenvaraisia ja silloin ne käsitellään sijaintikunnassa, ja ne menevät kunnan kautta AVI:n rekisteriin.

Muut mahdolliset liitteet

Omaevalvontasuunnitelma: Perusidea on siinä, että toimintayksikölle on laadittu kirjallinen suunnitelma, jonka avulla asiakkaan palveluissa esiintyvät epäkohdat ja palvelun onnistumisen kannalta epävarmat ja riskiä aiheuttavat tilanteet pystytään tunnistamaan, ehkäisemään ja korjaamaan nopeasti. Omaevalvonta perustuu yksikössä toteutettavaan riskinhallintaan, jossa palveluprosesseja arvioidaan laadun ja asiakasturvallisuuden näkökulmasta. Tarkoituksena on ennaltaehkäistä riskien toteutuminen ja reagoida havaittuihin kriittisiin työvaiheisiin tai kehittämistä vaativiin asioihin suunnitelmallisesti ja nopeasti. (lisätietoja löytyy mm. www.valvira.fi)

Rikosrekisteriote: Mikäli palveluntuottajan toimialaan kuuluu palvelujen antaminen alaikäisille, pyytää kunta nähtävään rikosrekisteriotteen vastaanotettuaan ilmoituksen yksityisten sosiaalipalvelujen tuottamisesta. Yleensä kunnan viranhaltija pyytää otteen palvelua tuottavalta yrittäjältä. Yrittäjän on puolestaan pyydettävä ote palveluksessaan olevalta henkilöstöltä, jonka tehtäviin em. työtehtävät alaikäisten parissa kuuluvat.

Rikosrekisteriote tilataan oikeusrekisterikeskukselta, ja sen pyytäminen on henkilön itsensä tehtävä. Rikosrekisteriote ei saa olla kuutta kuukautta vanhempi. Saatuaan otteen nähtäväkseen kunta tekee rikosrekisteriotetta koskevan merkinnän ilmoituslomakkeelle, mutta muuten otteen sisällöstä ei tehdä merkintöjä asiakirjoihin, eikä otteesta oteta jäljennöstä. Ote myös palautetaan viipymättä sen esittäneelle henkilölle.

Lupa tai ilmoituksen rekisteröinti

Lupa yksityisen sosiaalipalvelun tuottamiseen myönnetään palveluntuottajalle, jos sen toimintayksiköt täyttävät edellytykset, ja jos se kykenee asianmukaisesti vastaamaan taloudellisista velvoitteistaan.

Ilmoituksen yksityisten sosiaalipalvelujen tuottamisesta hyväksymisen suhteen arvioitu käsittelyaika kunnissa on noin kaksi kuukautta ja aluehallintovirastoissa noin kolme kuukautta.

Yksityisten sosiaalipalvelujen rekisteröinnistä aluehallintoviraston Valveri-rekisteriin tehdään päätös, joka on maksullinen. Päätös lähetetään palveluntuottajalle. Myös kielteinen päätös on maksullinen. Maksun suuruus määräytyy kulloinkin voimassa olevan maksuasetuksen mukaan. Vuonna 2016 ilmoituksen rekisteröinti Valveri-rekisteriin maksoi palveluasumistoiminnan osalta 800 € ja muun toiminnan osalta 400 €. Rekisteröinti/päätös on voimassa toistaiseksi.

Jos ilmoituksenvaraista toimintaa muutetaan, toimialue muuttuu, vastuuhenkilö vaihtuu tai toiminta lopetetaan, on siitä aina tehtävä ilmoitus sen kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jossa palveluja tuotetaan. Tämä koskee sekä ilmoituksenvaraisten että ei-ilmoituksenvaraisten palvelujen tuottamista. Kunta toimittaa muuttuneet tiedot AVI:n rekisteriin talletettavaksi. Muutokset ovat maksullisia. Esimerkiksi vuonna 2016 palveluasumisyksikön lisääminen maksoi 500 €, uuden kunnan lisääminen 100 € ja muu muutos 250 €.

Omaevalvonta

Yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain mukaan kaikkien sosiaalipalvelujen tarjoajien on laadittava omaevalvontasuunnitelma toiminnan asianmukaisuuden varmistamiseksi. Määräys koskee sekä luvan- että ilmoituksenvaraisia sosiaalipalveluja. Omaevalvontasuunnitelma kokoaa yhteen kaikki viranomaismääräykset ja palveluntuottajan itse omalle toiminnalleen asettamat vaatimukset.

Omavalvontasuunnitelma on osa sosiaaliviranomaisten valvontaa ja siten myös osa palvelun laadunhallintaa sekä sen kehittämistä. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen valvonnassa korostuu palveluntuottajien oma vastuu toiminnan asianmukaisuudesta ja tuottamiensa palvelujen laadusta sekä asiakas- ja potilasturvallisuudesta.

Omavalvontasuunnitelma

Omavalvontasuunnitelmassa tulee olla kaikki tuottajan sosiaalipalvelut ja palvelukokonaisuudet. Suunnitelmassa voi käyttää Valviran valmista pohjaa⁹ tai se voi olla vapaamuotoinen. Muuta muotovaatimusta omavalvontasuunnitelmalle ei ole asetettu, kunhan suunnitelmassa tulevat esille kaikki määräyksessä olevat asiat.

Omavalvontasuunnitelma toimii informaationa palvelun sisällöstä ja laadusta asiakkaille ja heidän läheisilleen. Omavalvontasuunnitelma vaaditaan tehtävän kirjallisena, ja palveluntuottajan on pidettävä omavalvontasuunnitelma julkisesti nähtävänä siten, että sen voi tulostaa ja antaa luettavaksi myös niille, joilla ei ole käytössään internet-palveluja.

Omavalvonta on riskienhallintaa

Omavalvonnan perusideana on se, että kirjataan ylös ne asiat, joita omassa toimintayksikössä tai omassa toiminnassa **EI SAA TAPAHTUA**. Toimintayksikölle laaditaan kirjallinen suunnitelma, jonka avulla asiakkaan palveluissa esiintyvät epäkohdat ja palvelun onnistumisen kannalta epävarmat ja riskiä aiheuttavat tilanteet pystytään tunnistamaan, ehkäisemään ja korjaamaan nopeasti. Omavalvonta perustuu yksikössä toteutettavaan riskienhallintaan, jossa palveluprosesseja arvioidaan laadun ja asiakasturvallisuuden näkökulmasta. Tarkoituksena on ennaltaehkäistä riskien toteutuminen ja reagoida havaittuihin kriittisiin työvaiheisiin tai kehittämistä vaativiin asioihin suunnitelmallisesti ja nopeasti. Omavalvontasuunnitelma kertoo myös sen, miten yksikössä toimitaan, kun todetaan, että palvelu ei syystä tai toisesta toteudu sille asetettujen tavoitteiden mukaisesti tai asiakasturvallisuus uhkaa vaarantua¹⁰.

Omaa valvontaa

Onnistunut ja tuloksellinen omavalvonta edellyttää, että työyhteisö, johto mukaan lukien, sitoutuu omavalvonnan suunnitteluun, toteutukseen ja seurantaan. Suunnitelma voidaan laatia myös johdon, henkilöstön ja ulkopuolisen konsultin yhteistyössä. Konsultin käyttö puoltaa paikkaansa silloin, kun laatutyön käsitteet ja menetelmät ovat työntekijöille tuntemattomia.

Palveluntuottajan on seurattava omavalvontasuunnitelman toteutumista. Omavalvonnan tavoitteena on, että henkilökunta arvioi koko ajan omaa toimintaansa, kuulee asiakkaita ja omaisia laatuun ja asiakasturvallisuuteen liittyvissä asioissa sekä ottaa asiakaspalautteen huomioon toiminnan kehittämisessä.

Muutama sana julkisista hankinnoista

Julkiset hankinnat ovat tavara-, palvelu- tai rakennusurakkahankintoja, joita kunnat ja kuntayhtymät, valtio ja valtion liikelaitokset sekä muut hankintalainsäädännössä määritellyt hankintayksiköt tekevät oman organisaationsa ulkopuolelta. Hankintamuotoja on erilaisia: avoin-, rajoitettu- ja neuvottelumenettely sekä joissakin tapauksissa suorahankinta.

Julkinen hankintamenettely on erityisen raskas pienelle palveluntuottajalle, mutta avoimeen tarjouskilpailuun osallistuminen ei ole ainoa tapa tulla palveluntuottajaksi. Esimerkiksi perhehoito on toimeksiantosopimusperusteista, ja useita palveluja kunnat ostavat myös suorahankintoina.

Suorahankinnassa hankintayksikkö tekee hankinnan järjestämättä tarjouskilpailua¹¹. Hankintayksikkö valitsee yhden tai usean toimittajan, joiden kanssa neuvottelee hankinnan sopimuksen ehdoista. Hankintayksikkö voi sekä EU- että kansallisessa hankinnassa valita menettelytavaksi suorahankinnan, jos hankintalaissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Yksi tällainen edellytys on kokeilu esimerkiksi tuotekehitystä varten.

⁹ Valviran sivuilla www.valvira.fi on kattava ohjeistus omavalvontasuunnitelman laatimiseksi

¹⁰ Kaukonen Niina, Kohti laadukkaita Green Care – palveluita, opastusta omavalvontaan (2016)

¹¹ Hankinnoista, ml. suorahankinta, voi lukea lisää esimerkiksi www.hankinnat.fi -sivustolta

Julkisten hankintojen kilpailuttamisesta

Julkisten hankintojen menettelytapoja säätelee hankintalainsäädäntö. Hankintalaki velvoittaa julkisyhteisöt ja eräät muut toimijat, kuten vakiintuneesti julkista tukea saavat tahot kilpailuttamaan tietyn euromääräisen rajan ylittävät hankintansa avoimesti ja syrjimättömästi. Kansalliset kynnysarvot ovat euromääräisiä tasoja, joiden ylittäviin hankintoihin sovelletaan hankintalakeja.

Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista tuli voimaan 1.1.2017, jonka myötä muutoksia tuli niin kansallisiin kynnysarvoihin kuin EU-hankintamenettelyihin. Uuden hankintalain myötä tavaroiden ja palveluiden hankintojen kansallinen kynnysarvo nousi 60 000 euroon (aiemmin 30 000 euroa) ja sosiaali- ja terveyspalveluhankintojen kynnysarvo 400 000 euroon (aiemmin 100 000 euroa). Kansalliset kynnysarvot alittavat hankinnat jäävät siis hankintalainsäädännön ulkopuolelle¹².

Uuden hankintalain tavoitteena on vähentää sekä hankkijoille että tarjoajille tarjouskilpailuista syntyvää hallinnollista taakkaa ja antaa julkisille hankkijoille nykyistä paremmat mahdollisuudet tehdä entistä laadukkaampia, innovatiivisempia, kestävämpiä ja vastuullisempia hankintoja. Hankintoja suositellaan kilpailutettavaksi pienempinä ja pk-yrityksille sopivampina osina. Ympäristö- ja sosiaalisia näkökohtia voidaan huomioida aiempaa tehokkaammin. Uudistus myös keventää merkittävästi arvoltaan pienempien hankintojen kilpailuttamismenettelyä ja selkeyttää lain keskeisiä käsitteitä. Laki mahdollistaa myös joustoja tarjousten arviointiin sekä neuvottelujen laajamittaisempaan käymiseen tarjouskilpailuissa.

Hankinnoista ja kilpailuttamisesta saa lisätietoa muun muassa osoitteesta www.hankinnat.fi Useat kunnat kertovat paikallisista hankintakäytännöistään myös verkkosivuillaan. Julkisia tarjouspyyntöjä voi seurata myös Hilmasta sekä hankintasivuilta, joiden käyttäjäksi kirjaudutaan Hilmassa <https://www.hankintailmoitukset.fi/fi/> ja hankintasivuilla <https://tarjouspalvelu.fi/Default/Index> Näiltä sivuilta voi edelleen kirjautua eri hankintayksiköiden sivuille.

Kunnat järjestävät tiedotustilaisuuksia ajankohtaisiin hankintoihin liittyen. Useissa kilpailutuksissa kunnat myös avaavat määräajaksi www-sivuilleen avoimet kysymys–vastaus-sivut palvelutarjoajilleen kysymyksiä varten. Ennen tarjouksen jättämistä kannattaakin tietoa hankkia, kysymyksiä esittää ja asioita tarkentaa. Palvelutarjoajien esittämät kysymykset ja heille annetut vastaukset ovat kaikkien nähtävillä www-sivuilla. Laadittu ja jätetty tarjous on lopullinen ja sitova asiakirja, ja yleensä muutokset esitettyyn tarjoukseen eivät ole mahdollisia. Tarjous voidaan joutua hylkäämään pienenkin muotovirheen takia, esimerkiksi liitteen puuttuminen on hylkäysperuste.

Tarjouksen laatiminen suoramääräyksessä

Suoramääräyksessä on tehtävä kirjallinen tarjous. Tarjouksen tulee pitää sisällään ainakin seuraavat asiat:

- palvelutarjoajan ja tarjouksen vastaanottajan yhteystiedot
- palvelumuodon määrittely (esimerkiksi päivätoiminta maatilalla)
- ryhmäkoko (henkilöä/ryhmä/päivä)
- toiminnan kesto tunteina ja taajuus (esimerkiksi 6h/päivä, 1 päivä/viikko)
- palvelun sisältö (esim. ohjaus, kuljetus, ruokailut, kahvit, suojavaatetus)
- mahdollinen kannustinraha ja sen maksu- ja laskutuskäytännöt
- palvelun hinta (esim. euroa/osallistuja/toimintapäivä) ja mahdollinen arvonlisävero
- tarjouksen voimassaoloaika
- laskutuskäytännöt

Tarjouksen liitteeksi on hyvä liittää esimerkiksi tarkennettu palvelukuvaus, omavalvontasuunnitelma ja tilan tai tuotteen markkinointimateriaalia sekä muut liitteet, joista potentiaalisen tilaajatahon kanssa on neuvoteltu¹³.

¹² Uudesta hankintalaista lisätietoa löytyy esim. Hilmasta eli hankintailmoitukset.fi -sivustolta, Työ- ja elinkeinoministeriön verkkosivuilta tai Finlexin sivuilta (Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista)

¹³ Hilkka Karvonen, Miten ja mistä asiakkaita? – luentomateriaali (julkaisematon)

Tarjouksen laatiminen julkiseen tarjouspyyntöön

Osallistuminen julkisiin kilpailutuksiin ei ole todennäköisin väylä tulla markkinoille tarjoten maatalo-avusteista palvelua, mutta mikäli tällaiseen kilpailutukseen osallistuu, on muutamia asioita hyvä huomioida. Tarjouksen tekeminen julkiseen tarjouspyyntöön vaatii aikaa ja paneutumista, ja tarjoajan tulisikin varata riittävät resurssit ja ammattitaito tarjoustenlaadinnan jokaiseen vaiheeseen. Lähes aina tarjouksiin tarvitaan liitteitä ja selvityksiä, joiden laatimiseen ja hankkimiseen tulee varata aikaa (mikäli kysymyksessä on yhteistarjous, tarvitaan useimmat näistä vaadituista liitteistä jokaiselta yhteistarjoukseen osallistuvalta).

Tarjouksen tulisi noudattaa tarjouspyynnön rakennetta, joten tarjouspyyntö kannattaa kopioida tarjouksen pohjaksi. Näin tarjouspyyntöön tulee sekä vastattua täsmällisesti että käytettyä samaa terminologiaa ja tarjottua vain sitä, mitä tarjouspyynnössä pyydetään. Tarjouksen tulee kattaa kaikki tarjouspyynnössä vaadittu, ellei hankintamenettelyssä ole mainittu, että osatarjoukset hyväksytään. Kirjallisesta tarjouksesta ja sen liitteistä tulee ilmetä kaikki tarjouskilpailun ratkaisuun vaikuttavat tiedot.

Aiemmin laaditut omavalvontasuunnitelma tai laatu/toimintakäsikirja voivat olla hyvä työkalu tarjoukseen vastaamisessa. Kannattaa kiinnittää huomiota siihen, että vastaa selkeästi siihen, mitä kussakin kohdassa kysytään. Ylimääräistä ei pidä tarjota eikä omia ehtoja esittää.

Hinnat esitetään tarjouksessa yksikköhintana tai tiettyinä kokonaisuuksina. Tärkeintä on hinnoitella tarjouspyynnössä pyydettyllä tavalla: jos kysytään kokonaishintaa, annetaan yksi hinta. Yleensä hinnat esitetään arvonlisäverottomina, mutta tästä on aina maininta tarjouspyynnössä. Hinnoittelussa tulee tarkastella myös mille ajalle hintojen tulee olla voimassa, miten laskutus tapahtuu ja milloin ja millä perusteella pitkissä sopimuksissa voi korottaa hintoja.

Palveluntuottamisen luvat ja kaupparekisterin toimialamerkintöjen tulee olla ajantasaiset. Myös pyydettyjen todistusten tulee olla ajantasaisia ja riittäviä. Liitteitä ei voi toimittaa jälkikäteen. Ennen tarjouksen allekirjoittamista on hyvä vielä kerran tarkistaa, että kaikki vaadittu, mukaan lukien liitteet ja osallistumishakemus tarjouskilpailuun, on mukana. Ellei tarjouksen voimassaoloaikaa ole määrätty, kannattaa merkitä, mihin saakka tarjous on voimassa. Kannattaa noudattaa tarjouspyynnössä ilmoitettua osoitetietoa ja ohjetta kuoren osoitetietojen merkitsemisestä.

Tarjous tulee lähettää määräajassa. Tarjouksen jättämisen suhteen on syytä pysyä aikataulussa, koska myöhästyneitä tarjouksia ei hyväksytä mukaan tarjouskilpailuun.

Kilpailutuksissa voidaan valita yksi tai useampia toimittajia tai palveluntuottajia. Välttämättä palvelunostaja ei sitoudu mihinkään tiettyyn asiakasmäärään, vaan voi tehdä palveluntarjoajien kanssa puitesopimuksia. Hankintayksiköt perivät myös tarjouspalvelustaan komissionmaksuja, jotka kannattaa huomioida.

Joskus tarjouspyyntö ei pidä sisällään varsinaista tilattavaa palvelukuvausta, tai tarjousta pyytävä osapuoli pyytää tarjousta ilman varsinaista kirjallista tarjouspyyntöä. Näin tarjouksen pyytäjä toimii saadakseen uusia, tuoreita palvelukonsepteja, tai ratkaistakseen jonkin ongelman, johon ei vielä ole valmista ratkaisumallia. Tällaisissa tapauksissa on hyvä laatia erityisen tarkat palvelukuvaukset ja liittää ne tarjoukseen, koska ne tulevat helpottamaan tarjouksen pyytäjän tarjousten vertailua, palvelun sopimisvaihetta ja lopulta palvelun tuottamistakin¹⁴.

Sopimukset

Julkisissa hankinnoissa sopimuslomakkeen laatii tarjousta pyytänyt osapuoli, palveluntuottajalähtöisesti annetuissa tarjouksissa palvelua tuottava osapuoli. Usein suorahankinnoissa palveluntarjoaja joutuu siis itse tarjouksen ja sopimuksen laatimaan, kunnalla ei ole tähän velvollisuutta.

Yksityisen sosiaalipalvelun arvonlisäverottomuuden yksi edellytys on, että sopimukset on tehty kirjallisina. Perhehoidon ollessa kyseessä käytetään usein toimeksiantosopimusta, esim. <https://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/toimeksiantosopimus>

¹⁴ Kappaleen sisältö tuotettu mukaillen mm. Hilikka Karvonen, *Kilpailutukset, tarjoukset ja sopimukset – luentomateriaali (julkaisematon)*

Olipa sopimuksen laatiminen kumman osapuolen vastuulla hyvänsä, on erityisesti palveluntarjoajan etu tietää ja ymmärtää täysin laaditun sopimuksen sisältö. Erityisesti pitkäaikaisissa sopimuksissa on palveluntarjoajan edun mukaista huomioida esimerkiksi mahdollisuus hintojen korotuksiin sopimuskauden aikana.

Palvelunostajan ja -tuottajan väliseen sopimukseen on hyvä kirjata ainakin seuraavat asiat:

- sopimuksen osapuolet yhteystietoineen, y-tunnuksineen sekä sopimusasiasta vastaavan henkilön yhteystietoineen
- sopimuksen sisältö (tarkennukset, mistä palvelumuodosta on kyse)
- ostettavat palvelut (palvelukuvaus, mitä ostettavaan palveluun sisältyy, ja viittaus siihen, miten ostettava palvelu liittyy asiakaskohtaiseen palvelusuunnitelmaan)
- henkilöstö- ja kustannusvastuut (henkilöstön osaaminen, kelpoisuusehtojen täytyminen, mahdolliset lisäkoulutukset ja niiden kustantaminen)
- arkistointi, salassapito ja tietojen anto (salassapito- ja vaitiolovelvollisuus, liike- ja ammattisalaisuuksien salassapito, tietojen antaminen ja luovuttaminen toimijoiden välillä)
- palvelun laadunvalvonta ja tarkastuskäynnit (valvonnan ja seurannan toteuttaminen ja tarkasteltavat ulottuvuudet)

- palvelun hinta ja laskutuskäytännöt sekä maksuehdot (yksilöity hinta toteutuneiden vai varattujen päivien mukaisesti), arvo-lisäverokohtelu, laskituksen toteuttaminen, viivästyskorko)
- muiden mahdollisten maksujen periminen (esimerkiksi ruoka-, vaate-, kuljetuskustannukset, mahdollinen kannustinraha)
- raportointitavat
- palveluntuottajan vastuu (toiminnanvastuu vakuutukset, liikennevakuutukset, henkilöstön vakuuttaminen, työterveyshuollon järjestäminen)
- sopimuskausi ja sopimukseen tehtävät muutokset (kesto, voimassaoloaika, hintojen tarkistaminen, mahdolliset sopimuksen muutamiseen liittyvät asiat, esimerkiksi sopimuksen muuttaminen yhdessä ja yksimielisesti (Ei yksipuolisesti), sopimuksen irtisanomisehdot ja -käytännöt esim. irtisanomisaika)
- reklamaatiokäytännöt

- poikkeuksista sopiminen, mahdolliset sanktiot poikkeamista
- sopimuserimielisyyksistä sopiminen (neuvottelut, käräjäoikeus)
- sopimuksen siirto (onko mahdollista vai ei)
- sopimuksen voimaantulo (edellyttääkö käsittelyä esim. kunnanhallituksessa ja/tai perusturvajaoksessa, jos kyllä, päivämäärät olisi hyvä kirjata näkyviin)
- mahdolliset muut sopimusehdot (laskutetaanko vain päivät, jolloin asiakas on ollut paikalla, vai sopimuksen mukaiset toimintapäivät)
- allekirjoitukset (nimenkirjoitusoikeuden omaavat palveluntuottaja ja palvelunostaja)¹⁵

¹⁵ Kappaleen sisältö tuotettu mukaillen Hilikka Karvonen, *Kilpailutukset, tarjoukset ja sopimukset – luentomateriaali (ulkaisematon)*

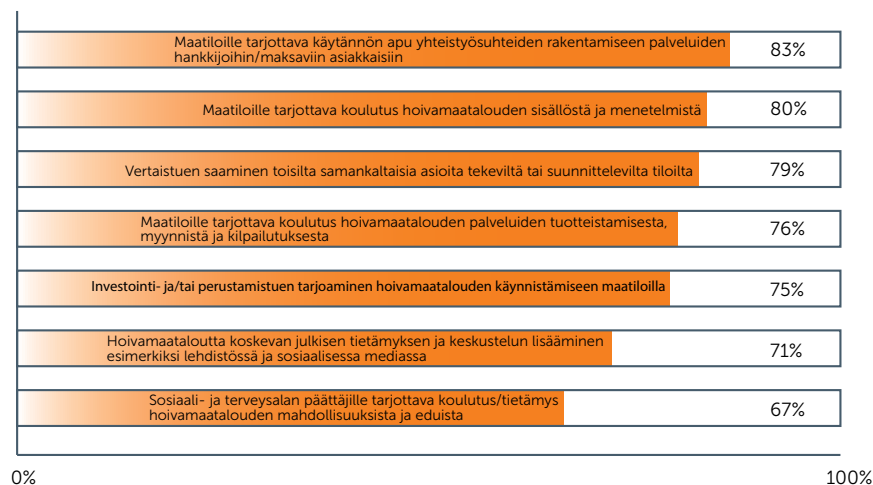
IV HOIVAMAATILATOIMINNAN KEHITTÄMISESTÄ // Päivi Pylkkänen ja Teija Skyttä

Kehittämistoimenpiteitä Etelä-Savon Hoivafarmi-hankkeessa

Hoivamaatilatoiminta ymmärretään maataloilla tapahtuvaksi maatilayrittäjien, sosiaali- ja terveysalan toimijoiden ja maataloilla toimintaan osallistuvien asiakkaiden ja heidän lähipiirin väliseksi yhteistoiminnaksi. Kun perusmaataloudessa toimivalla maatilalla suunnitellaan hoivamaatilatoimintaa, muuttuvat maatalan yhteistyösuhteet siten monella tavalla. Uutta tilannetta luonnehtivat monialaiset verkostot ja osaamistarpeet yli perinteisten toimialarajojen.

Etelä-Savon Hoivafarmi-hankkeessa vuosina 2014–2016 tehtiin töitä yhteistyösuhteiden rakentamiseksi palveluiden hankkijoihin ja tuotteistettiin hoivamaatilatoiminnan palveluja. Hankkeen kuluessa kerrytettiin hoivamaatilatoiminnan osaamista tuotteistamisen ohella muun muassa omavalvonnan ja hinnoittelun kysymyksistä. Toimijat verkottuivat, ja ideoita toimialan kehittämiseen haettiin myös oman maakunnan ulkopuolelta. Hoivamaatilatoiminnan laajenemismahdollisuuksia ja ehtoja selvitettiin maakunnallisella maatilakyselyllä.

Maatilakyselyssä¹⁶ hoivamaataloudesta kiinnostuneet tilat arvioivat alan kehittymisen edistyvän tärkeysjärjestyksessä seuraavien toimenpiteiden kautta (% vastaajista, jotka pitivät toimenpidettä erittäin tai melko merkittävänä)

Kyselytulokset kertovat osaltaan siitä, että hankkeessa tehtiin oikeita asioita. Samalla ne kertovat asioista, mitä hoivamaatilatoiminnan edelleen kehittämisessä tarvitaan. Hoivafarmi-hankkeen (nyt) päättyessä jää tämä opas muistiperinnöksi, joka kokoaa hoivamaatilatoiminnasta kiinnostuneille muillekin maataloille opastusta ja vinkkejä toiminnan aloittamiseen. Sen toivotaan siten vastaavan muidenkin toimialaa harkitsevien maatalojen tärkeänä pitämään tarpeeseen.

¹⁶ Maatilakyselystä katso Pylkkänen 2016.

Hoivamaatilatoiminnan osaamisen kehittämistä

Hoivamaatilatoiminnan määrällinen ja laadullinen kasvu tapahtuu ennen kaikkea toimijoiden osaamisen kehittymisen kautta. Hoivamaatilatoiminta ei ole vakiintunut toimiala, vaan sitä koskevaa tietämystä muodostetaan edelleen toiminnan, kokeilujen ja tutkivan kehittämisen kautta.

Alasta kiinnostuneen yksittäisen maatilatoimijan kannalta kehittäminen edellyttää hakeutumista yhteyksiin, missä osaaminen voi rakentua ja vahvistua. (Kuva 4).

Kuva 4. Hoivamaatilatoiminnan osaamisen kehittäminen

Osaamisen kehittäminen tarkoittaa monenlaisia oppimisen muotoja. Ammatillista tutkintotavoitteista koulutusta on esimerkiksi sosionomikoulutus, jossa voi erikoistua luontolähtöiseen kuntouttavaan työhön. Tutkintotavoitteisen opiskelun ohella osaamisen kehittäminen voi sisältää muun muassa täydennyskoulutuksia, omaehtoista opiskelua tai vertaistoimijoiden seuraamista. Kuva esittää osaamisverkostoja, jotka luovat edellytyksiä niin muodollisten pätevyysvaatimuksien osoittamiseen kuin epämuodolliseen oppimiseen. Osaamisen kehittämiselle ei ole varsinaista loppupistettä vaan kysymys on toimintatavasta ja elinikäisestä oppimisesta.

Green Care -kehittämistyö ja laatu-merkit

Hoivamaatilatoiminnan kehittäminen ankkuroituu Green Care -sateenvarjokäsitteeseen (vrt. pääluku 1). Myös alan kehittäminen on luontevaa nähdä läheisessä yhteydessä laajempaan Green Care -kehittämistyöhön, onhan maatila-avusteinen toiminta yksi Green Care -toimintamuoto.

Luonnonvarakeskuksen hallinnoimassa valtakunnallisessa Green Care -koordinaatiohankkeessa¹⁷.

toteutetaan useita toimenpiteitä, jotka edistävät Green Care -alan tunnettuutta ja laajenemista. Hankkeen toimenpiteet osoittavat samalla Green Care -alan tarjoamia kehittämismahdollisuuksia myös hoivamaatilatoiminnalle.

Maatila voi hakea halutessaan hoivamaatilatoiminnalle vuoden 2017 alusta Green Care -laatu-merkkiä¹⁸.

Green Care -laatu-työskentely, ja sitä osoittava Green Care -merkki, on hoivamaatilatoiminnalle (kuten muullekin luontolähtöiselle toiminnalle) vapaaehtoinen.

¹⁷ Lisätietoa Green Care – koordinaatiohankkeesta ja laatu-merkistä katso Green Care Finland 2016. www.gcfinland.fi.

¹⁸ Katso Green Care – laatu-merkit. Tiedote 21.12.2016

Green Care -laatumerkistä on kaksi versiota. LuontoHoiva-merkki on suunnattu luontolähtöisen sosiaali- ja terveystalvulun ja LuontoVoima-merkki luontolähtöisen virkistys-, hyvinvointi- ja kasvatuspalvelun tuottajalle. Merkkien välinen ero noudattaa Green Care -toiminnan palvelutyypittelyä ja palvelutyypin sijoittumista erilaisille palvelumarkkinoille.

Laatumerkit on yhtäältä tarkoitettu palveluntuottajien toiminnan sisäiseen laadunhallinnan kehittämiseen, ja toisaalta niiden tehtävä on tuoda palvelun laatutekijät selkeästi näkyviksi palveluiden ostajille. Laatumerkki antaa asiakkaille lisätietoa tuotteen sisällöstä ja palveluntuottajalle mahdollisuuden osoittaa oman palvelunsa lisäarvo verrattuna muihin vastaavatyypisiin palveluihin. Laatumerkin toivotaan tulevaisuudessa toimivan laatua osoittavana kriteerinä esimerkiksi kilpailutuksissa. Merkki on palvelukohtainen, ja se myönnetään määräaikaaisesti kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Merkkejä hallinnoi Green Care Finland ry:n ja sen alaisuudessa toimiva asiantuntijoista koostuva laatulautakunta.

Laatumerkin dokumentteina kaikilta palveluilta edellytetään turvallisuussuunnitelma ja Green Care -työkirja sekä LuontoHoivan palveluilta myös omavalvontasuunnitelma. Lisäksi on osoitettava riittävä Green Care -osaaminen sekä mahdollinen kyseisen palvelun tuottamiseen vaadittava sote- tai kasvatusalan osaaminen.

Laatumerkin edellyttämä Green Care -osaaminen käsittää seuraavia asioita¹⁹:

- Green Care -käsitteen jäsentelyn ymmärtäminen (green & care)
- Luontosuhteen käsitteen ymmärtäminen ja soveltaminen
- Luonnon hyvinvointivaikutusten tunnistaminen ja niiden syntymekanismin ymmärtäminen
- Green Care -laatutekijöiden ymmärtäminen ja toimialaa koskevien lakien tunnistaminen
- Green Care -toimialan ja -kehityksen tunnistaminen

Green Care -laatumerkkien sisältö ja hakuohjeet löytyvät verkkosivuilta:
www.gcf Finland.fi/laatu/laatumerkit/

Hoivamaatilatoiminta ja Green Care -ajattelutapa ovat vartenotettavia vaihtoehtoja, kun mietitään ihmisten tarpeita vastaavia uudenlaisia osallisuuden, toiminnan ja hoivan palvelumuotoja. Vaikka yksi hanke päättyy, jatkuu Green Care kehittämistoiminta eri puolilla Suomea. Hoivamaatilatoiminnasta kiinnostuneen kannattaa seurata aktiivisesti alalla avautuvia yhteistyömahdollisuuksia. Parhaillaan rakentuva Green Care tietovaranto nettisivulla www.gcf Finland.fi sekä alueellinen ja valtakunnallinen Green Care-verkosto tarjoavat monipuolisia väyliä alan seuraamiseen ja sen kehitykseen osallistumiseen.

¹⁹ Green Care - osaamisen sisältöjä on eritelty seikkaperäisemmin valtakunnallisen Green Care - koulutuksen kehittämishankkeen blogisivuilla <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/greencare/1-green-care-perusteet-5op/>

LÄHTEET

Green Care -laatumerkkien sisältö ja hakuohjeet löytyvät verkkosivuilta: <http://www.gcfinland.fi/laatu/laatumerkit/>

Hirvonen, J. 2014a. Luontohoivan asiakasvaikutukset. Teoksessa Skyttä, T. & Hirvonen, J. Luontolähtöiset hyvinvointipalvelut: opas asiakastyöhön ja palveluiden kehittämiseen. Vapaamuotoisia julkaisuja D:28, Mikkelin ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/79918/URNISBN9789515884138.pdf?sequence=1>

Hirvonen, J. 2014b. Luonnon ja ihmisen ikaikainen yhteys. Teoksessa Skyttä, T. & Hirvonen, J. Luontolähtöiset hyvinvointipalvelut: opas asiakastyöhön ja palveluiden kehittämiseen. Vapaamuotoisia julkaisuja D:28, Mikkelin ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/handle/10024/81448>

Hirvonen, J. & Skyttä, T. 2014. Luontolähtöiset hyvinvointipalvelut: opas asiakastyöhön ja palveluiden kehittämiseen. Vapaamuotoisia julkaisuja, D:28, Mikkelin ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/handle/10024/81448>

Karvonen, H. 2016. Miten ja mistä asiakkaita? -luentomateriaali (julkaisematon luentomateriaali, 8.12.2016)

Karvonen, H. 2016. Kilpailutukset, tarjoukset ja sopimukset -luentomateriaali (julkaisematon luentomateriaali, 25.5.2016)

Kaukonen, N. 2016. Kohti laadukkaita Green Care -palveluita, opastusta omavalvontaan (luentomateriaali Green Care -päivillä 16.9.2016) Saatavissa: http://gcfinland.fi/tiedostopankki/51/GC_2016_KAUKONEN.pdf

Kähäri, M. & Niemelä, A. 2016. Hoivamaatilatoimintaa mielenterveyskuntoutujille. Opas maatalousyrittäjille. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/116144/Opinnaytetyo.pdf?sequence=1>

Luonto hyvinvoinnin lähteenä – Suomalainen Green Care. Esite. Saatavissa: <https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/hankkeet/greencare/voimaa/greencare.pdf>

MTT, THL & Lapin AMK. 2014. Green Care -työkirja. Saatavissa:

<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/mtt/julkaisut/green-care-tyokirja-17.3.2014.pdf>

Pylkkänen, P. 2016. Hoivamaatalouden kiinnostavuus ja laajenemispotentiaali maatalojen näkökulmasta Tarkastelu Etelä-Savosta. Yhteenveto. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Saatavissa: https://tuhat.helsinki.fi/portal/files/78130225/Hoivamaatalouden_kiinnostavuus_ja_laajenemispotentiaali_Tarkastelu_E_Savosta_yhteenveto_P_ivi_Pylkk_nen_joulukuu_2016.pdf

Soini, K. 2014. (toim.) Luonnosta hoivaa ja voimaa: Miten arvioida Green Care -toiminnan vaikuttavuutta. MTT Kasvu 21. Saatavissa: <http://www.mtt.fi/mttkasvu/pdf/mttkasvu21.pdf>

Soini, K., Ilmarinen, K. & Yli-Viikari, A., Kirveenummi, A. 2011. Green Care sosiaalisena innovaationa suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Yhteiskuntapolitiikka (3), 320–331. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102903/soini.pdf?sequence=1>

Vehmasto, E. (toim.) 2014. Green Care -toimintatavan suuntaviivat Suomessa. MTT Kasvu 20. Saatavissa: <http://www.mtt.fi/mttkasvu/pdf/mttkasvu20.pdf>

Väyrynen, Riikka. 2011. Yksityiset sosiaalipalvelut 2010. http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr25_11.pdf

LINKKEJÄ KESKEISEEN LAINSÄÄDÄNTÖÖN JA VIRANOMAISSOHJEISIIN

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110922>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

Henkilötietolaki
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070159>

Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista
[http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150254?search\[type\]=pika&search\[pika\]=asiakaslaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150254?search[type]=pika&search[pika]=asiakaslaki)

Henkilörekisteriselosteet ja tietosuojaselosteet
<http://www.tietosuoja.fi/fi/index/materiaalia/lomakkeet/rekisteri-jatietosuojaselosteet.html>

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050272>

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015 <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817>

Pelastuslaki
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379>

Asetus poistumisturvallisuusselvityksestä 2014
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140292>

Perhehoitolaki
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150263>

Määräys 1/2014 Yksityisten sosiaalipalvelujen ja julkisten vanhuspalveluiden omavalvontasuunnitelmasta
<https://www.valvira.fi/-/maarays-1-2014-yksityisten-sosiaalipalvelujen-ja-julkisten-vanhuspalveluiden-omavalvontasuunnitelmasta>

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020504>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090569>

Arvonlisäverolaki
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931501>

Yksityisten sosiaalihuoltopalvelujen arvonlisävero
[https://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ ja_yhteisoasiakkaat/Arvonlisaverotus/Yksityisten_sosiaalihuoltopalvelujen_arv\(25131\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ ja_yhteisoasiakkaat/Arvonlisaverotus/Yksityisten_sosiaalihuoltopalvelujen_arv(25131))

Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161397>

Valvira <http://www.valvira.fi/>
Aluehallintovirasto <https://www.avi.fi/>
Sosiaali- ja terveysministeriö <http://stm.fi/>
Tietosuojavaltuutettu <http://www.tietosuoja.fi/fi/>
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL <https://www.thl.fi/fi/>
Suomen pelastusalan keskusliitto, SPEK <http://www.spek.fi/Suomeksi>
Yritys- ja yhteisötietojärjestelmä, YTJ <https://www.ytj.fi/index.html>
Patentti- ja rekisterihallitus, PRH <https://www.prh.fi/fi/index.html>
Verohallinto <http://www.vero.fi/fi-FI>
Turvallisuus- ja kemikaalivirasto <http://www.tukes.fi/fi/>
HILMA <https://www.hankintailmoitukset.fi/fi/>
Tarjouspalvelu <https://tarjouspalvelu.fi/Default/Index>
Hankinnat <http://www.hankinnat.fi/fi/eu-hankinta/eu-hankintamenettelyt/suorahankinta>

LIITEOSA

Toimintakykymittari luontolähtöisen toiminnan arviointiin

Ohjaajan tekemä arviointi

Toimintakykymittari luontolähtöisen toiminnan arviointiin mittaa ohjattuun luontolähtöiseen toimintaan osallistuvan henkilön toimintaa fyysisen toimintakyvyn, kognitiivisten taitojen, vuorovaikutustaitojen sekä mielialan osalta. Mittarin avulla voidaan arvioida ja seurata sekä ohjattuun yksilötyöskentelyyn että ryhmätyöskentelyyn osallistuvan henkilön toimintaa. Arviointilomakkeen voi täyttää asiakkaan työskentelyä ja toimintaa havainnoiva luontolähtöisen toiminnan ohjaaja itse tai yhdessä asiakkaan kanssa.

Lomakkeen täyttöohje

Lomake tulee täyttää välittömästi toimintapäivän lopussa ja kysymyksiin vastata kyseisen toimintapäivän tilanteen pohjalta. Lomake muodostuu 26 väittämästä. Lukekaa jokainen väittämä ja rastittakaa vastausvaihtoehto (asteikolla 1–5), joka mielestänne parhaiten kuvaa asiakkaan työskentelyä ja toimintaa.

Lomakkeen soveltaminen

- alkukartoituksessa tukena työtehtävien suunnittelulle
- toimintakyvyn seuranta
- pitkäaikaistiedon kerääminen toimintakyvyn muutoksista

Lomake muodostuu 26 väittämästä, jotka jakautuvat seuraavasti:

Fyysinen toimintakyky	Kysymykset 1.1–1.6
Kognitiiviset taidot	Kysymykset 2.1–2.9
Sosiaalinen vuorovaikutus	Kysymykset 3.1–3.6
Mieliala ja käsitys itsestä	Kysymykset 4.1–4.5

Mittarin ovat laatineet Johanna Hirvonen ja Leena Uosukainen soveltaen dokumentointimallia: NEW YORK MEDICAL CENTER
The Rusk Institute of Rehabilitation Medicine
HORTICULTURAL THERAPY GROUP ACTIVITY TREATMENT PROCEDURE (Lähde: Simson & Strauss. 1998. Horticulture as Therapy)
Yhteystiedot:
johanna.hirvonen@mamk.fi
leena.uosukainen@mamk.fi

Asiakkaan nimi:	_____
Päivämäärä:	_____
Kuvaus toiminnasta:	_____ _____
Toiminnan kesto:	_____
Arvioinnin tekijä(t):	_____ _____

5 – Itsenäisesti
 4 – Vähän avustettuna
 3 – Kohtalaisesti avustettuna
 2 – Erittäin paljon avustettuna
 1 – Ei suoriudu edes avustettuna

1 FYYSINEN TOIMINTAKYKY	5	4	3	2	1
1.1 Kykenee suoriutumaan kädentaitoja vaativista työtehtävistä.					
1.2 Kykenee käyttämään pieniä työvälineitä (esim. oksasakset, käsihara)					
1.3 Kykenee suoriutumaan fyysistä voimaa edellyttävistä työtehtävistä (esim. lapiointi).					
1.4 Kykenee toimimaan kädet pään yläpuolella.					
1.5 Kykenee kantamaan eripainoisia esineitä.					
1.6 Kykenee huomioimaan tehtävien suorittamisessa omat fyysiset rajansa (Ei suorita esim. kipua tuottavia ja väärässä asennossa työtehtäviä).					

5 – Itsenäisesti
 4 – Vähän avustettuna
 3 – Kohtalaisesti avustettuna
 2 – Erittäin paljon avustettuna
 1 – Ei suoriudu edes avustettuna

2 KOGNITIIVISET TAIDOT	5	4	3	2	1
2.1 Kykenee seuraamaan sanallisia ja kirjallisia ohjeita.					
2.2 Kykenee toimimaan saamiensa ohjeiden mukaisesti.					
2.3 Kykenee muistamaan tehtävät ja niiden suorittamisjärjestyksen.					
2.4 Suorittaa työtehtävät kärsivällisesti loppuun saakka.					
2.5 Kykenee keskittymään työtehtäviin 1 tunnin ajan.					
2.6 Kykenee vaihtamaan työtehtävistä toiseen.					
2.7 Osaa nimetä työtehtäviin liittyviä työvälineitä, kasveja tai eläimiä.					
2.8 Kykenee toimimaan aikataulussa.					
2.9 Kykenee selviytymään ongelmatilanteista.					

	5 – Aina 4 – Lähes aina 3 – Joskus 2 – Harvoin 1 – Ei lainkaan
--	--

3 SOSIAALINEN VUOROVAIKUTUS	5	4	3	2	1
3.1 Puhuu rohkeasti toisten seurassa.					
3.2 Aloittaa helposti työskentelyn muiden kanssa.					
3.3 Osallistuu mielellään keskusteluun ja yhteistyöhön, kun häntä lähestytään.					
3.4 Toimii yhteistyössä muiden ryhmäläisten kanssa.					
3.5 Ottaa kontaktia hoidettaviin eläimiin.					
3.6 Vastaa asianmukaisesti esitettyihin kysymyksiin.					

4 MIELIALA JA KÄSITYS ITSESTÄ	5	4	3	2	1
4.1 On innostunut ja halukas uusiin työtehtäviin.					
4.2 Pyytää apua tarvittaessa.					
4.3 Luottaa itseensä työtehtävien tekemisessä.					
4.4 Työskentelee periksi antamatta vaikeissakin tehtävissä.					
4.5 Kykenee ilmaisemaan ja käsittelemään tunteitaan ilman aggressiivisuutta.					

